

LGBTIQ fáttmmasteami statistihkka Norggas

Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta lea ovddasvástideaddji čohkket ja vurket máhtu, dutkama ja statistihka LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuodain. Mii maid gozihit guottuid LGBTIQ olbmuide ja áššiide. Dát gihpa ovdanbuktá soames daid statistihkain mat mis leat almmus.

LGBTIQ fáttmasteami statistihka Norggas

Norggas eai leat čadát čohkken dieđuid LGBTIQ olbmuid dahje áššiin Norggas. Seksuála sojut, sohka bealleidentitehta ja ovdánbuktamat, ja sohka beali dovdomearkkat eai leat oassin duogáš variábeliin makkárga almmolaš statistihkain, dábalaš nationála iskkademiin dahje dáhta registreremiin. Norggas maid ii leat álbmotlohkan álbmogis dahje orrundilálašvuodain.

Dáhtat LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuodain ja vealaheami vásáhusain leat čohkkejuvvon ovttaskas iskkademiin ja raporttain. 2019`s leat guokte eallindilálašvuoda iskkadeami čadahuvvon; okta lei 1999`s (Hegna, Kristiansen, ja Moseng, 1999) ja nubbi fas 2013`s (Anderssen ja Malterud, 2013) – manjit iskkadeapmi guoskkai olles našuvdnii. Goalmmát eallindilálašvuoda iskkadeapmi galgá almmuhuvvot 2020`s.

Leat leamaš golbma nationála ovddasvástideaddji dutkosa obbalaš álbmoga guottuin LGBTIQ olbmuide, áššiide ja vuoigatvuodaide – vuosttaš lei 2008`s (Anderssen ja Slåtten, 2008), nubbi fas 2013`s (Anderssen ja Slåtten, 2013), ja vel 2017`s Norgga mánáid-, nuoraid-, ja bearašdirektoráhtas.

Leat maid leamaš moanat ovttaskas dutkosat mat mitalit midjiide Norgga LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuodaide birra, maid mii geavahat vai vel dárkilut áddet dáid olmmošjoavkkuid eallinkvalitehtaid.

SISDOALLU

LGBTIQ fáttmasteami statistihkka Norggas.....	1
Man ollu olbmot Norggas leat LGBTIQ?	3
Árvvoštallon lesba, homo ja biseksuála olbmuid logut	3
Árvvoštallon trans- ja intersohkabealle olbmuid logut	5
Náittosdilit ja arvedávvgi bearrašat	7
Almmolaš guottut LGBTIQ álbmogii ja áššiide Norggas	9
Servvodaga guottut mánggabealatvuhtii	11
Guottut konkreta diliide dahje dáhphusaide mas LGBT olbmot oasálaste	13
Guottut LGBTIQ mánnáoažžunteknologijaide	15
Guottut leat rievdan oktanaga dehálaš servvodat ovdánemiin	18
Skuvla ja oahppu	19
Givssideapmi ja vuortnuheapmi skuvllain	19
Vuortnuheapmi alit oahpus	20
Bargoeallin	21
Bargoveaga mearri	21
Bargobiras, vuortnuheapmi ja vealaheapmi bargosajis	22
Politihkalaš- ja servvodatoasálastin	25
Dearvvašvuohta	27
Mentála dearvvašvuohta ja čálgu	28
Somáhtalaš dearvvašvuohta	29
Eallinvuogi dábit	31
Bearašoktavuođat, ustivuota ja oktonasvuohta	31
Rasttildeaddji identitehtat	33
Sisafárren Norgii seksuála sojuid, sohkaabealleidentitehta dahje ovdánbuktima dihtii	33
Persovnnalaš sihkarvuohta ja veahkaválddáláshvuohta	37
Raporterejuvvon vaši vearredagut	37
Veahkaválddáláshvuođa vásihit	38
Vealaheami vásáhusat	39
Referánsat	41

Man ollu olbmot Norggas leat LGBTIQ?

Mis eai gávdno sihkkaris logut das galle olbmo Norggas leat lesba, homo, biseksuála, trans, intersohkabealle, dahje queer. Mis leat gal lihkká soames iskkadeamit mat evttohit muhtun loguid. Daði mielde mo gažaldagat leat divvojuvvon seksuála beroštumi ektui, **logut rievddadit gaskkal unnit go 100.000 ja moanat go 500.000 lesba, homo ja biseksuála olbmo Norggas**. Árvvoštallat loguid trans- ja intersohkabealleolbmui lea eanet hástaleaddji, muhto mis leat lahkonanvejolašvuodát dása. Mis eai leat indikáhtorat mat mitalit galle “queer” olbmo gávdnojit.

Manne mihtidit LGBTIQ olbmuid loguid?

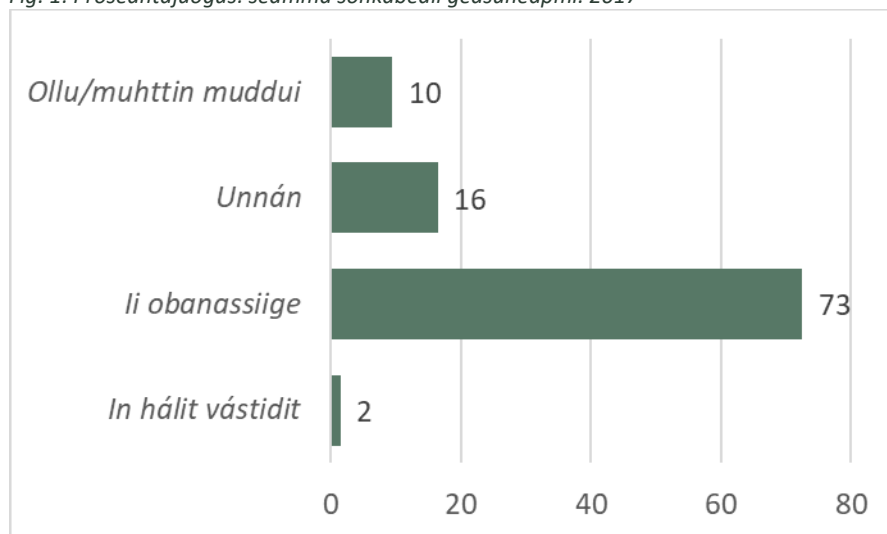
Go geahččá daid iešguđetge iskkademiid ja daid lahkonemiid, de sáhtá konkluderet ahte **eai gávdno loahpalaš vástádusat gažaldahkii galle olbmo Norggas leat LGBTIQ** – ii unnimusat dan dihtii go leat eanet olbmot geat rihkkot sohkaabealle ja seksualitehta norpmaid go dat geat iežaset identifiserejit dego lesba, homo, biseksuála, trans, intersohkabealle dahje queer. **Soapmásat eai dovdda iežaset čatnon dušše ovttá identitehtii, ja earát fas eai dovdda dárbbu iežaset defineret obanassiige**. Mo mii iežamet defineret sáhtá maid rievddadit áiggi ja báikki ektui. Mo dal de leaš, de lea dehálaš bearráigeahččat ahte lea vejolaš botket mearrideaddji sohkaabealle ja seksualitehta norpmaiguin nu ahte ii vásit vealaheami. Dan dihtii de lea dárbbalaš oážžut dieđuid LGBTIQ joavkkuid ja sin eallindilálašvuodaid birra.

Árvvoštallon lesba, homo ja biseksuála olbmuid logut

Daði mielde mo gažaldagat leat divvojuvvon seksuála beroštumi ektui, logut rievddadit gaskkal unnit go 100.000 ja moanat go 500.000 lesba, homo ja biseksuála olbmo Norggas.

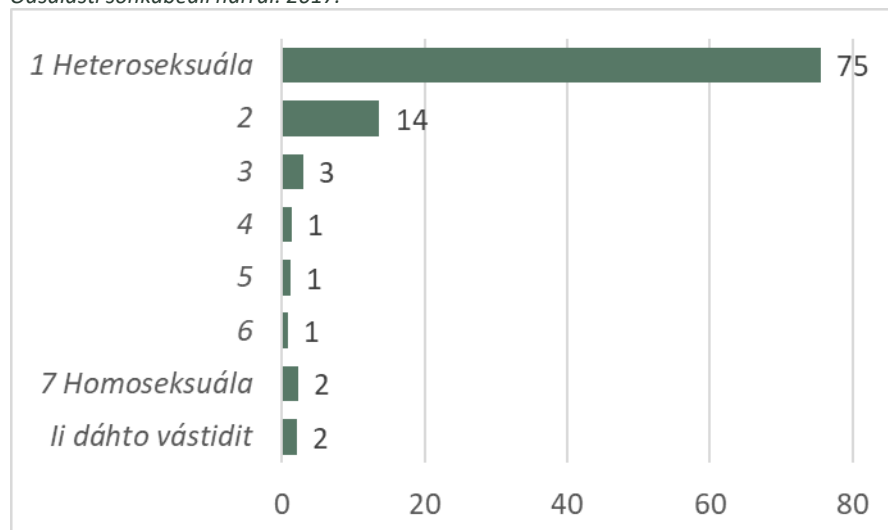
2017 guoddoisikkadeapmi čujuha ahte **sullii logádas oassi álbmogis geasuhuvvo iežas sohkaabeallái goit muhtin muddui**.

Fig. 1: Proseantajuogus: seamma sohkaabeallái geasuheapmi. 2017

Go jerrojuvvo seksuála sojus mihtu ektui gos 1 lea seammá go áibbas heteroseksuála ja 7 fas lea áibbas homoseksuála, **de njealjádasoassi definere iežas juoga eará go “áibbas heteroseksuála”.**

Fig. 2: Proseantajuohku iežasdefinerejuvvon seksuála sojus ceahkkálasas 1 (heteroseksuála) 7 (homoseksuála) rádjái. Oasálasti sohka beali hárrái. 2017.

Seksuála sojuid ja eará duogáš variábelat

Orru leamen **oktavuohta gaskkal seksuála beroštumi ja agi, sohka beali, oahppodási, ja guovllu:**

- Eanebuš nuorat go boarrásut olbmot vásihit geasuheami seamma sohka beali olbmuid.
- Sis geain lea alla oahppu ja sii geat orrot Oslos, vásihit dávjjit geasuheami seammá sohka beallái.
- Orru maid leamen nu ahte oassi olbmui geat identifiserejit iežaset juoga earán go heteroseksuálan lea laskan áiggi badjel: 2008`s, 80% identifiserejedje iežaset áibbas heteroseksuálan, dan botta go 75% dahke dan 2017`s.

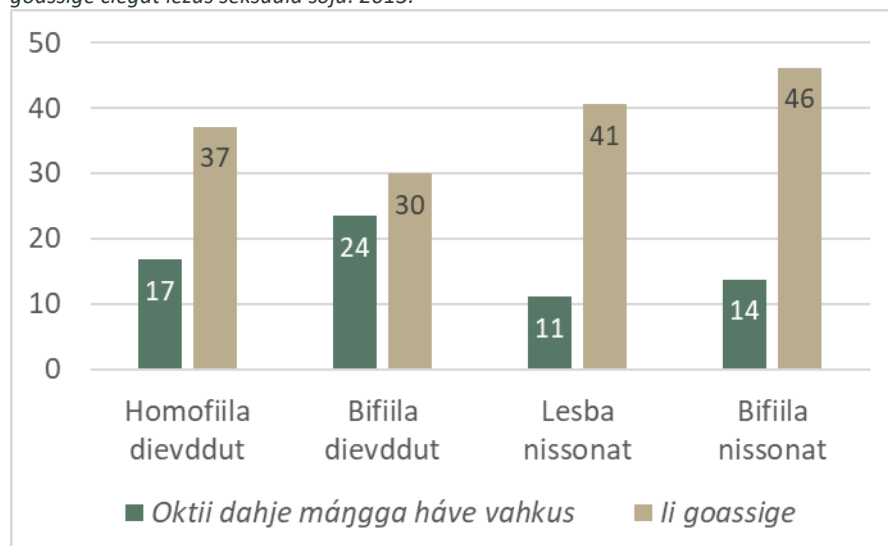
Gallis leat dál “boahtán olggos”?

Historjjálaččat ja oalle muddui min áigái, LGBTIQ olbmui lea leamaš várra ránggášuvvot dahje virggálaččat buohccin nammaduvvot. Homoseksualitehta lei lobiheapme 1972 rádjái, ja Norga ii hilgon medisiinnalaš diagnosa “transvestisma” ovdal 2010. Seksuála beroštumiid, sohka bealleidentitehtaid ja sohka beali dovdomearkkaid rihkkun soitet ain čatnon heahpatvuhtii ja tabuide, ja čiegusin doallat iežas seksuála beroštumi dahje sohka bealleidentitehta ii gula aivve doložiidda.

Eanet homo ja biseksuála dievddut čiegadit iežaset seksuála sojuid

Dievdoolbmot čiegadit iežaset seksuála beroštumi dávjjibut go nissonolbmot.

Fig. 3: Proseantaoassi homofiila dievdduin, lesba nissoniin ja bifiila dievdduin ja nissoniin geat váhkkosaččat dahje eai goassige čiegat iežaset seksuála soju. 2013.

Dasa sáhttet dieđusge moanat čilgehusat, okta sivva sáhttá leat ahte **guottut maskulinitehtii ja feminitehtii leat iešguđegeláganat**: rihkkut maskulinitehta ja dievdu norpmaid sáhttá boktit garrasut sosiála ránggáštumi go rihkkut nissonolbmo sohkabeali stereotypiijaid. Dán bokte, de LGBTIQ suorgi lea čatnon sohkabeliid dásseárvvu áššiide.

Árvvoštallon trans- ja intersohkabealle olbmuid logut

Gallis leat trans?

Danne go iešguđetge iskkadeamit transolbmuin geavahit iešguđetge kriteriaid defineren dihtii maid dat sisttisdoallá leat trans, de árvvoštallamat rievdadit. Árvvoštallon logut transolbmuin Norggas fáttmasta 20.000 olbmos gitta 260.000 olmui, dasa čatnon ahte leat go gažaldagat čatnon sohkabeali váttisvuodaide dahje sohkabeali eahpesihkarvuhtii (van der Ros, 2013).

Lágalaš sohkabeali dohkkeheapmi

Suoidnemánu 1. beaivve 2016 rájes, sohkabeali molsun lea šaddan lobálaš, ja vejolažžan persovnnalaš cealkámušain. Norgga veartoeiseseválddit vuostáiválde ja registrerehedje das rájes ja vel vuosttaš kvartálas 2019's, 1560 ohcama sohkabeali molsumiidda. Dát lohku maid sisttisdoallá áššiid mat loahpahunvojedje váilevaš duodaštusa geažil ohccis (24 %), lassin moatti áššiide gos ohcan loahpalaččat biehttaluvvui (logut leat boahtán njuolga Dearvvašvuoda- ja Fuolahusdepartemeanttas).

Gallis leat intersohkabealle?

Leat iešguđetge árvvoštallamat loguide olbmui geain leat molsašuddi sohkaheali čálgan, čatnon dasa ahte makkár variašuvdna lea oassin LGBTIQ suorggis. Go buot variašuvnnat leat oassin, de leat aiddo vuollel 2% álbmogis main leat árvvoštallon intersohkabealle dilli (Blackless et al., 2000). **Norggas dat lohku šattašii birrasii 100.000 olbmo.** Diseth (2008) árvvoštallá ahte jahkásaččat riegeádit Norggas sullii 300 máná sohkahealmolssašumiin. Dáin mánáin de leat birrasii 10-12 main ii sáhte dakkaviđe muitalit guđe sohkaheallái gullet.

“Intersohkabealle” ja “molsašuddi sohkahealle čálgan”

“Intersohkabealle” lea doaba olbmuide guđe leat riegeádan molsašuddi sohkaheale čálgamiin. Dat geavahuvvo ON:s, EU vuođđovuoigatvuođaid doaimmahagas, ja riikkaidgaskasaš LGBTI organisašuvnnas nu mo ILGA. Medisiinnalaš doaba dáid diliid jovkui lea “ gillámušat sohkahealle čálgamis ” (DSD eangalasgillii). Olmmošvuoigatvuođa geahčastagas de lea ákkastallojuvvon ahte medisiinnalaš doahpagat sáhttet dáhpedorpmis buvttihit negatiivvalaš váikkuhusaid jus patologisere sohkahealle lunddolaš spiehkastagaid (Lundberg, Hegarty, ja Roen, 2018). Doaba “molsašuddi sohkahealle čálgan” geavahuvvo dássedit medisiinnalaš ja olmmošvuoigatvuođa geahčastagaid (Mánáid- ja bearašdepartemeanta, 2016).

Van Lisdonk (2014) čuoččuha ahte lea unnán, jus obanassiige, oktavuodádoovu dahje joavkoidentitehta mii vuođustuvvo molsašuddi sohkahealle čálgamis. Eanaš oasseváldit iskkadeamis eai dáhtton oasálastit LGBT searválas beroštumiin mat leat čuožžilan olmmošvuoigatvuođaid geažil, danne go sii eai árvvoštallan seksuála sojuid ja sohkahealleidentitehta guoskat sin dilálašvuhtii. Olbmot geain lea molsašuddi sohkahealle čálgan ja LGBTIQ lihkadusas sáhttet lihkká leat soames oktasaš beroštumit. Buot joavkkut ohcalit hástalit min áddejumi sohkahealliin, iešmearrideapmái ja normaliseremii mii guoská sohkahealle molsašuddamii, ja easteádit ja hisseáhtit vealaheami olbmui geat riekkot sohkahealle.

Náittosdilit ja arvedávvggi bearrašat

Norga lea suovvan seamma sohka beali páraid náitalit ođđajagimánu 1. b. 2009 rájes, go nuppástuhtte náittoslága. Dán ovdal, seamma sohka beali párat guhte dáhtto lágalaš dohkkeheami iežaset oktavuodas sáhtte šaddat elošteaddjin 1993 eallinguoibmelága bokte.

Arvedávvggi bearrašat

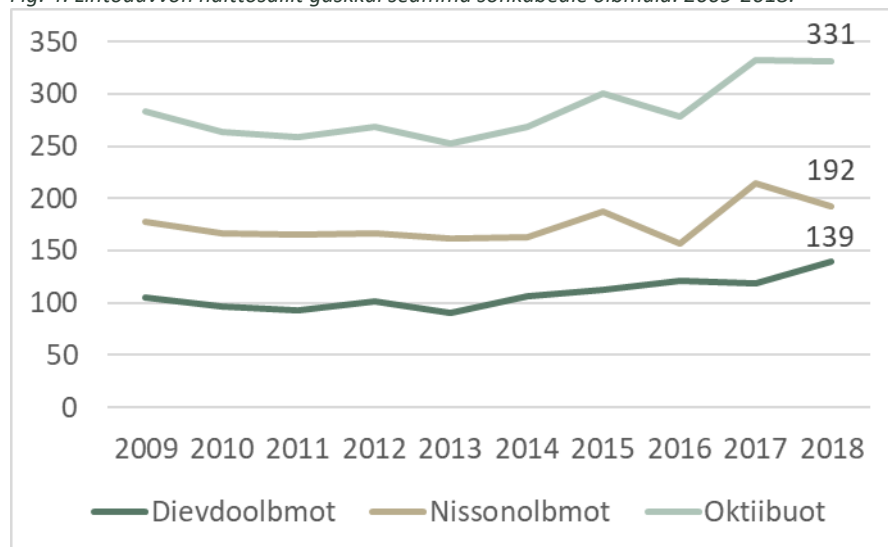
“Arvedávvggi bearaš” lea fáttmmasteaddji doaba daid moanat iešguðegelágan bearašdiliide mat gullet LGBTIQ suorgái. Dat dávjá sisttisoallá viidábut geahčastaga dasa mo mii árbevirolaččat leat jurddašan bearraša birra. Ovdamearkka dihtii, de sáhtta seamma sohka beali, nissonpáras leat mánna ovttain ustibiin – ja nu leat juohkán váhnen ovddasvástádusa golbmásii, vaikko vel lágalaččat, mánas eai sáhte go guokte váhnema. Dasa lassin, “bearaš” ii soaitte beare definerejuvvot váhnen-mánna geahčastagain; ustibat maid sáhttet lohkkot bearrašiin. Viidát áddejupmi bearrašis maid dáhpuhuvvá heteroseksuála dábálaš sohka beali olbmui – gos konseptat dego “du, mu ja min” leat šaddamen dábálaččat.

Dát bearaš dilit eai dábálaččat boade oidnosii almmolaš statistihkain, danne go dat leat vuodđuduvvon náittosdiliide ja eallinguoibmedillái ja aivve čalmmustahttet váhnenvuoda numo dat bohta oidnosii almmolaš registariin. Dát váttisin dahká čilget arvedávvggebearraša statistihkalaččat. Iešguðetge gáldut sáhttet midjiide fállat jurdaga ahte galle lesba, homo, ja biseksuála olbmui leat mánat, muhto dat eai fála dan obbalaš gova. Orru leamen nu ahte gáldut mat dás bohtet oidnosii gokčat oasáža mánáin geat bajásgessojit seamma sohka beale váhnemiin dahje LGBTIQ váhnemiin dahje fuolaheddjiin.

Náittosdilit seamma sohkaabeale páraid gaskkas

Norggas ledje 20,949 náitosat 2018`s. Dain de ledje **331 seamma sohkaabealáš náitosat** (SSB, 2019). Dan rájes go seamma sohkaabeali náitosat šadde lobálaččat 2009`s, de leat oktiibuot 2,838 seamma sohkaabeali pára náitalan.

Fig. 4: Lihtoduvvon náittosdilit gaskkal seamma sohkaabeale olbmuid. 2009-2018.

Seamma sohkaabeali váhnemiid mánáid logut

Ođđajagimánu 1. beaivve 2019 rájes, de ledje oktiibuot **1,305 máná gaskkal 0–17 jagi, geat elle ovtta seamma sohkaabeale váhnemiin mat ledje náitalan dahje almmolaš eallinguoibmedilis.** (ibid.).

- 1.188 elle guovtti nisson váhnemiiguin
- 117 fas guovtti dievddu váhnemiiguin

Skeankamánáid adopteren

Mánáid-, nuoraid-, ja bearašdirektoráhta (Bufdir) registrere loguid adopterenohcamiidda skeankamánáide seamma sohkaabeale párain.

- 2016`s ja 2017`s bohte 9 ja 14 ođđa dákkár ohcama. Buot ohcamat dohkkehuvvojedje.
- 2018`s, direktoráhtta dohkkehii 13 ohcama 15 ohcamis.

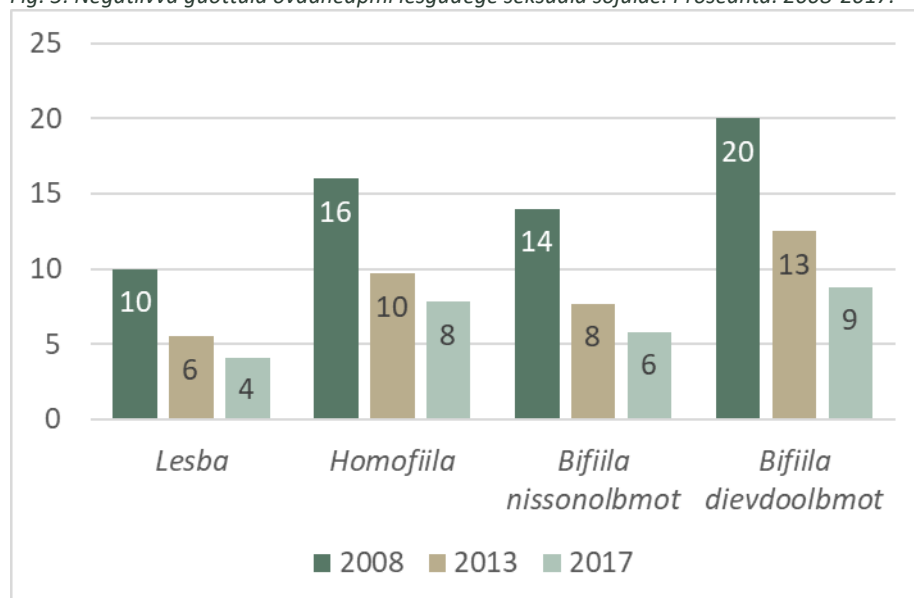
Almmolaš guottut LGBTIQ álbmogii ja áššiide Norggas

Sáhtta leat oalle hástaleaddji buvttihit statistihka LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuođain ja vealaheami vásáhusain, **danne leat dat eanemus fáttmasteaddji dieđut dán suorggis, iskkademiin guottuid hárrái.** Vaikko vel dát dieđut eai njuolgut mital LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuođaid birra, de lea vuordimis ahte majoritehta álbmoga guottut váikkuhit minoritehta joavkkuid eallimiidda ja eallindilálašvuođaide. Dáid guottuid mihtidemiin sáhtta danne eahpenjuolgut mitalit minoritehta joavkkuid dili birra.

Negatiivvalaš guottut LGB olbmuide lea njiedjan áiggiid čađa

2008, 2013 ja 2017 guottuid iskkadeapmi duođašta ahte **norgalaččaid guottut LGB olbmuide leat šaddan sakka eanet positiivva** oalle oanehis áiggis.

Fig. 5: Negatiivva guottuid ovdáneapmi iešguđege seksuála sojuide. Proseanta. 2008-2017.

Lea oktavuoha gaskkal soames duogáš karakteristihkaid ja guottuin LGBT olbmuide:

- **Dievdoolbmot leat obbalaččat eanet negatiivvalaččat go nissonolbmot,** ja stuorimus sohkabeale erohus lea gaskkal nissonolbmuid ja dievdoolbmuid guottuin homo ja biseksuála dievdduide.
- Negatiivvalaš guottut leat maid eanet dábálaččat vuorrasut **olbmuid gaskkas,** ja sin **gaskkas geain lea unnán oahpu.**
- Gávdnojit maidái smávit guovllu váikkuhusat mat sáhttet čalmmustahttit **erohusa gaskkal urbánáláš ja doaresbeale guovlluid.** Negatiivvalaš guottut LGBT olbmuide leat unnimus dábálaččat Oslos.
- Negatiivvalašvuohta LGBT olbmuide lea eanet dábálaš olbmuid **gaskkas geat unnán dahje hárve ovtasdoibmet soapmásin gii lea LGBT.**

Eanaš olbmuin leat lesba, homo dahje biseksuála ustibat ja oahppásat

2008, 2013 ja 2017 guoddoiskadeamit jerre oasálastiin ahte ledje go sis ustibat dahje oahppásat geat gulle iešguđetge minoritehta joavkkuide. Oalle stuorra oassi álbmogis lea ustibat dahje oahppásat geaid sii dihtet leat lesba/homo/biseksuála. Mealgat unnibuin leat ustibat dahje oahppásat geat leat trans dahje geat leat čađahan sohka bealle nanusmahttin divššu: dan botta go 73% dieđihedje sis skihpárat dahje oahppásat geat ledje LGB, sullii logádasoassi dovddai soapmása gii lei trans dahje gii lei čađahan sohka bealle nanusmahttin divššu.

Transolbmot deaivdit eanemus negatiivvalaš guottuid

Eanet olbmuiguin leat negatiivvalaš guottut sohka bealle heivekeahtes olbmuide go lesba, homo dahje biseksuála olbmuide. Mii oaidnit eanemus negatiivvalaš guottuid transsohka bealle olbmuide geat eai dorvvas goappáge sohka beallái: 8% álbmogis leat negatiivvalaččat soapmásii gii lea váldán sohka bealle nannema divššu, dan botta go 17% leat negatiivvalaččat olbmuide “geat muhtomin gárvodit ja láhttejit dego nubbi sohka bealli”.

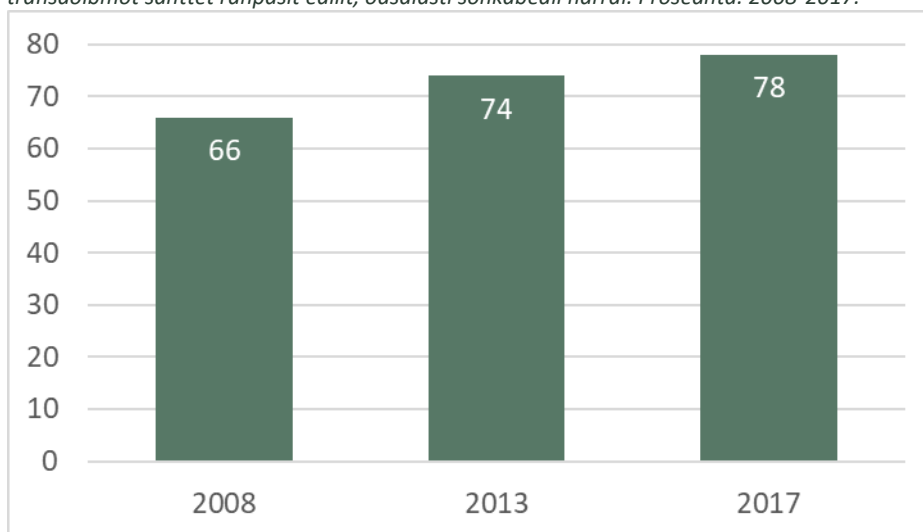
Servvodaga guottut mánggabealatvuhtii

Guottut LGBTIQ olbmuid leat oassin eanet obbalaš norpmain das ahte **mo mii áddet sohkabealle ja sohkabealle rollaid, mii lea vuodđun dievdoáddejumis ja nissonáddejumis ja mo mii áddet seksualitehta ja identitehta**. Earet go suokkardit guottuid njuolgut LGBTI olbmuid, de guottuid iskkadeapmi maid **jearahii makkár servvodaga mii háliidit**.

Viiddis ovttaoaivilvuotta fáttmasteaddji servvodat lea buorrin buohkaide

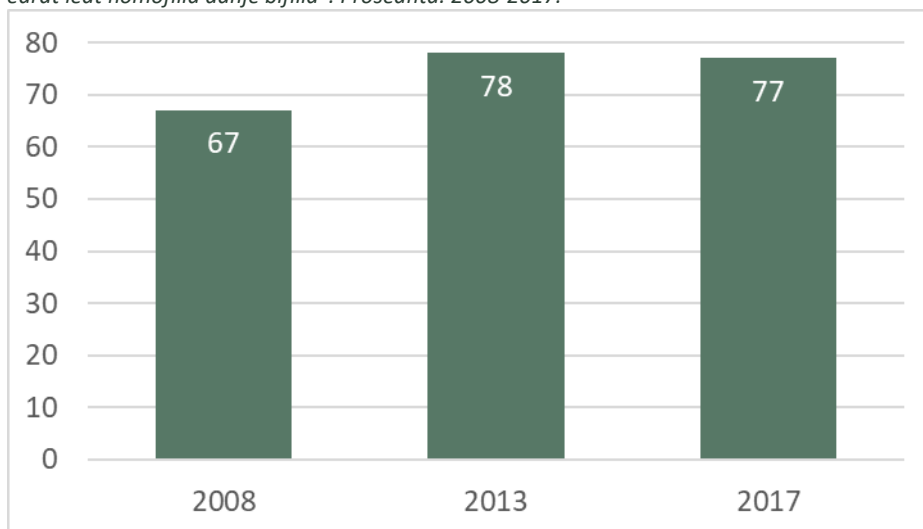
Eanetlohku mihtet dása ahte lea buohkaide ávkin eallit servvodagas gos lesba, homo, biseksuála, ja transolbmot sáhttet lea albmosis. Lea čielga lassáneapmi 2008 ektui, ja stuorámuš oassi lea nuoramus oasálastiid gaskkas.

Fig. 6: Ovttaoaivilvuotta ceahki dasa ahte buohkat galget sáhttit návddašit eallit servvodagas gos lesba, homofiila, bifiila ja trásaolbmot sáhttet rahpasit eallit, oasálasti sohkabeali hárrái. Proseanta. 2008-2017.

Eatnašat maid mihtet ahte diehtu iešguđetge seksuálalaš beroštumiid birra lea buorre mánáide, lea sullasaš lassáneapmi áiggis.

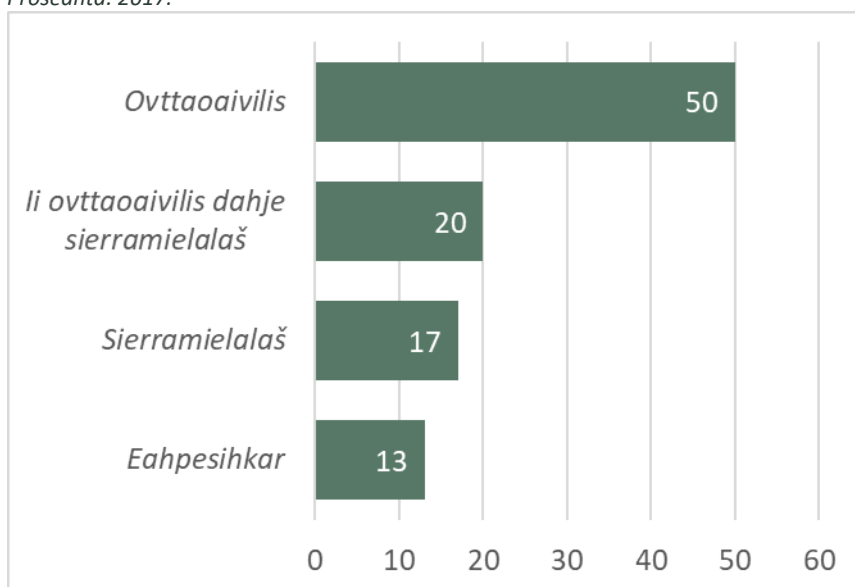
Fig. 7: Ovttaoaivilvuotta ceahki čuoččuhusain "lea buorre mánáide leat diđovaš ahte soapmásat leat heterofiila dan botta go earát leat homofiila dahje bifiila". Proseanta. 2008-2017.

Doarjja vuoigatvuhtii molsut lágalaš sohka beali persovnnalaš julggaštusain

Eanaš 2017 guottuid iskkadeami oasálastiin mihte dasa ahte gálggašii leat vejolaš molsut lágalaš sohka bealle persovnnalaš julggaštusa bokte. Vuot on de dorjo nissonolbmot dán eanet go dievdoolbmot. Nu olusat go 34% vástidedje juogo “in leat ovttaoaivilis dahje ge vuostemielas” dahje “eahpesihkar”, mii sáhtta čujuhit dasa ahte oallugat eai leat doarvái oahppásat fáddái hábmiet čielga oaivila.

Fig. 8: Ovttaoaivilvuoda ceahkki ahte olbmuin berre leat vuoigatvuhta ieža molsut lágalaš sohka beali, sohka beali hárrái. Proseanta. 2017.

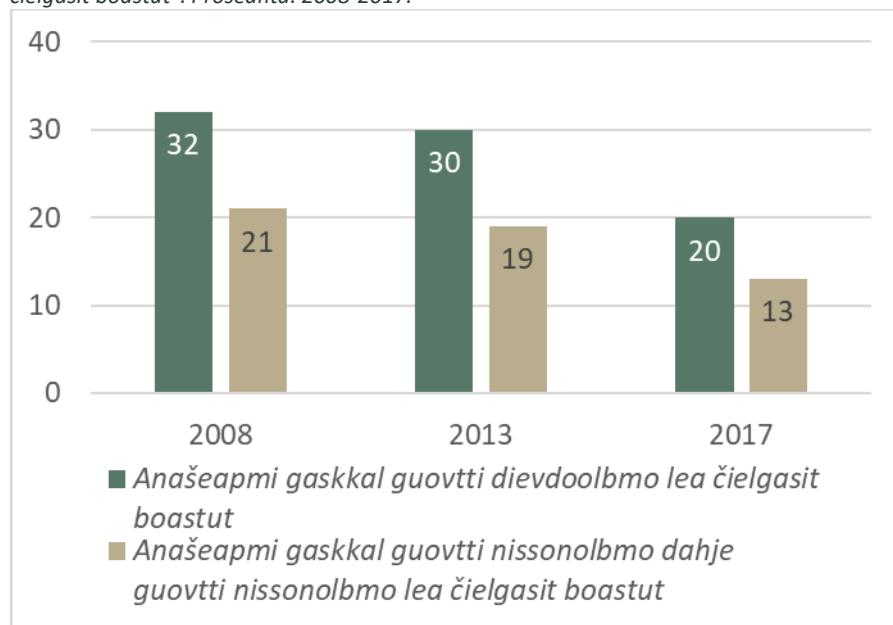

Guottut konkrehta diliide dahje dáhpáhusaide mas LGBT olbmot oasálaste 2008, 2013, ja 2017 guottuid iskkademiin ledje gažaldagat **konkrehta diliide dahje dáhpáhusaide mas LGBT olbmot oasálaste**, ja 2017 iskkadeamis maid ledje gažaldagat intersohkabealle olbmuid birra. Vaikko vel dat ovttaskas gažaldagat eai sáhte čilget olbmuid obbalaš guottuid LGBTIQ olbmuid, buohtastahttin gažaldagain buktá ipmárdusa obbalaš álbmoga guottuide. Eanet olbmot mitalit negatiivvalaš guottuin go vástidit iskkadeami gažaldagaide mo reagerejit konkrehta dilálašvuodáide go buohtastahttá eanet obbalaš gažaldagaide guottuide ja vuoigatvuodáide. Muhto dát gažaldagat čájehit gal maiddái **positiiva ovdamearkkaid guottuid ovdánemiin áiggiid čađa:**

28 % dievdoolbmuin oaivvildit ahte seksa guovtti dievddu gaskkas lea “boastut”

- 2008`s, 44% dievdooasálastiin ledje ovttaoaivilis cealkámušain “seksa guovtti dievddu gaskkas lea aivve boastut”. Diet lohku lea dan rájes njiedjan 16 čuoggán, ja 2017`s lei 28% dievdduin ovttaoaivilvuohda.¹
- Diet logut leat vuollelis go lea sáhka nisson seksas: 2008`s 24% dievdduin mihte dása ahte seksa guovtti nissona gaskkas lei “aivve boastut”, ja 2017`s diet lohku lei 15%.²

Fig. 9: Oassi geat leat ovttaoaivilis čuoččuhusaide “anašepmi gaskkal guovtti dievdoolbmo dahje guovtti nissonolbmo lea čielgasit boastut”. Proseanta. 2008-2017.

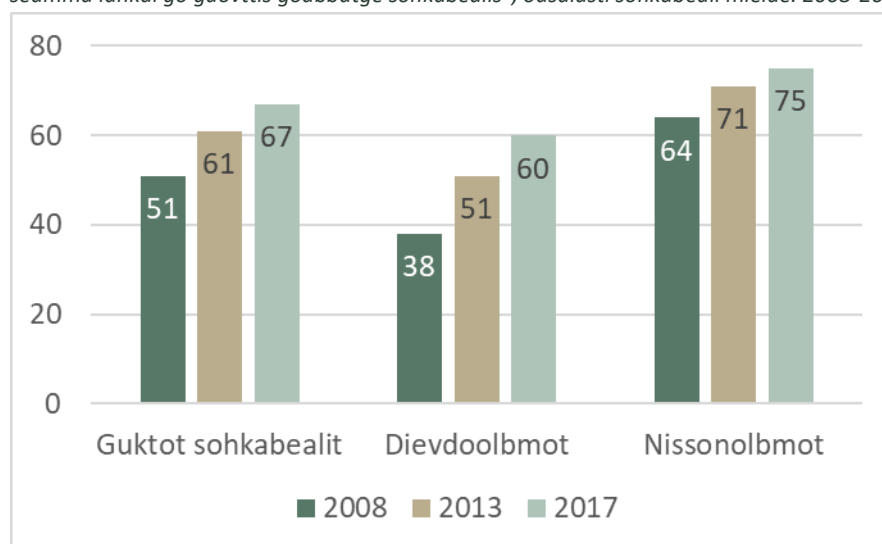
¹ 12 proseantta nissoniiguin ledje ovttamielalaččat 201`s.

² 11 proseantta nissoniiguin ledje ovttamielalaččat 2017`s.

Guottut bearašeallimii, mánáide ja mánáoažžumii

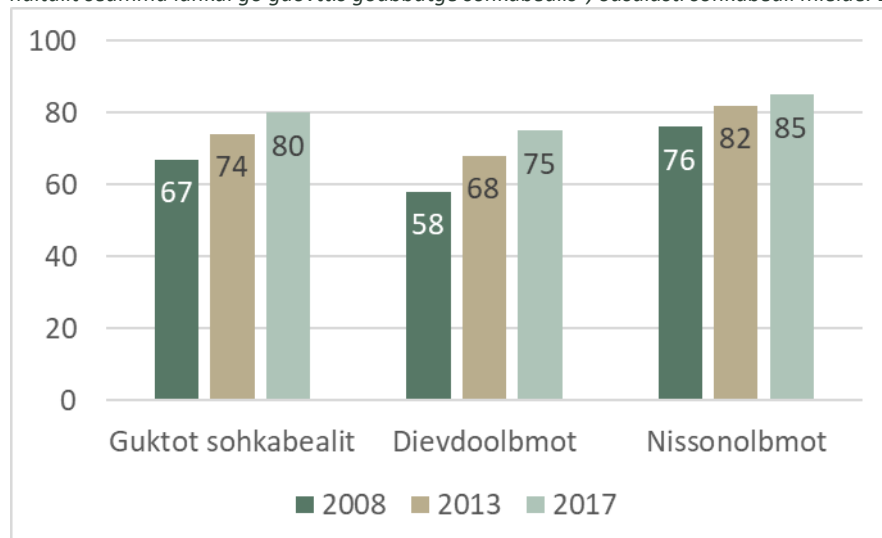
Čiežas logi olbmoss jurddašit seamma sohka beale párat gálggašedje beassat náitalit girkus
Guottut seamma sohka beale náitosiidda leat buorranan áiggiid čađa. Unnit nissonolbmui
go dievdoolbmui leat negatiivvalaš guottut.

Fig. 10: Proseantaoassi geat leat ovttaoavilis čuočuhussii "guovttis seamma sohka beale berreba beassat girkus náitalit seamma láhkai go guovttis goabbatge sohka beale", oasálasti sohka beale mielde. 2008-2017.

Álbmot lea obbalaččat eanet posiitiiva siviila seamma sohka beale náitosiidda go girkonáitosiidda. Maid guottut siviila seamma sohka beale náitosiidda leat buorranan áiggiid čađa; gávccis logi olbmoss jurddašit guovttis seamma sohka beale berreba beassat virggálaččat náitalit seamma láhkai go guovttis goabbatge sohka beale.

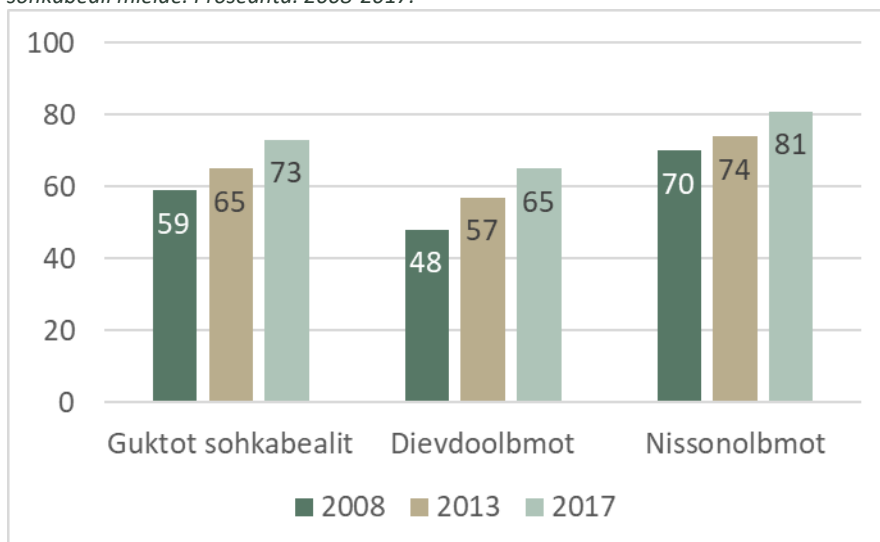
Fig. 11: Proseantaoassi geat leat ovttaoavilis čuočuhussii "guovttis seamma sohka beale berreba beassat virggálaččat náitalit seamma láhkai go guovttis goabbatge sohka beale", oasálasti sohka beale mielde. 2008-2017.

Eanetlohku jurddaša ahte seamma sohkaabeale párat leat seamma buorit váhnemat go heteroseksuála párat

2008`s 2017 rádjái lea sin lohku laskan geat leat ovttaoavilis dasa ahte seksuála sodju ii gusto buori váhnenvuhtii. Nissonolbmot dovddahit álkibut ovttaoavilvuoda dása go dievdoolbmot.

Fig. 12: Ovttaoavilvuoda ceahkki čuoččuhussii "seksuála sojus ii leat mearkkašupmi buori váhnenvuhtii", oasálasti sohkaabeali mielde. Proseanta. 2008-2017.

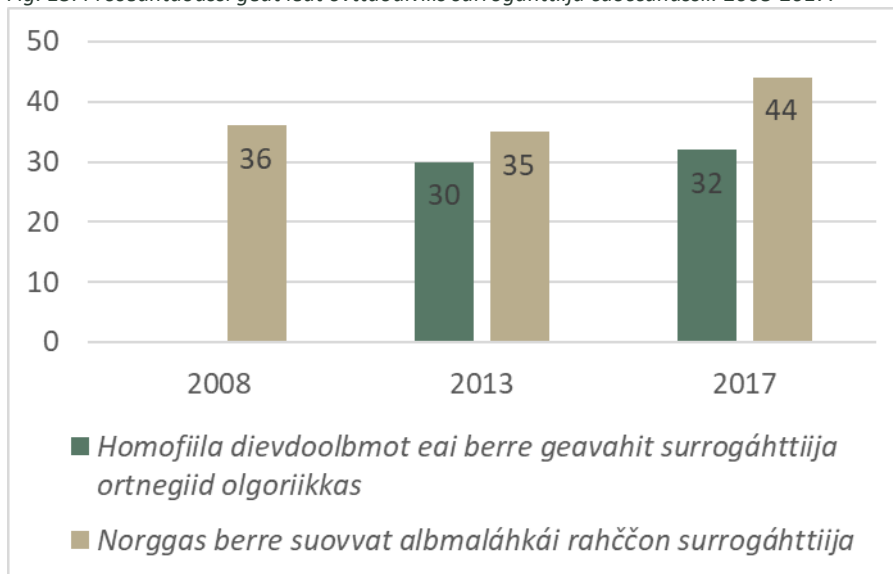
Guottut LGBTIQ mánnáoažžunteknologijaide

Rievdadusat bioteknologiija láhkii 2009`s mielddisbuktá ahte lesba párat geat ellet fárrolagaid dahje leat náitalan lea seamma vuoigatvuodát go heteroseksuála párain árvvoštallojuvvot oažžut veahki sahkuivuhtii. Ii monnedonašuvdna iige surrogáhtadoaibma leat lobálaš Norggas odne. Guottut sahkuivuoda teknologijaid ii dárbbas leat dat seammá guoddu go LGBTIQ olbmuid. Dát gažaldagat mitalit baicce sahkuivuoda teknologiija guottuid birra obbalaččat.

Guottut obbalaččat surrogáhtii lea muhtin muddui rievdan maŋemuš jagiid

Gažaldagat surrogáhta doaimma birra goallastuvvojedje 2013 ja 2017 guottuid iskkademiide danne go **homoseksuála párat muhtomin dorvvastit surrogáhta fáldalagaide olgoriikkas**, mii dasto goallasta dán ášši LGBTIQ fáttáide. Miehtan cealkámušain “homoseksuála dievddut eai gálggašii beassat geavahit surrogáhta fáldalaga olgoriikkas” bisui beanta rievddakeahhtá 2013`s 2017 rádjái.

Fig. 13: Proseantaoassi geat leat ovttaoavilis surrogáhttiija čuočuhussii. 2008-2017.

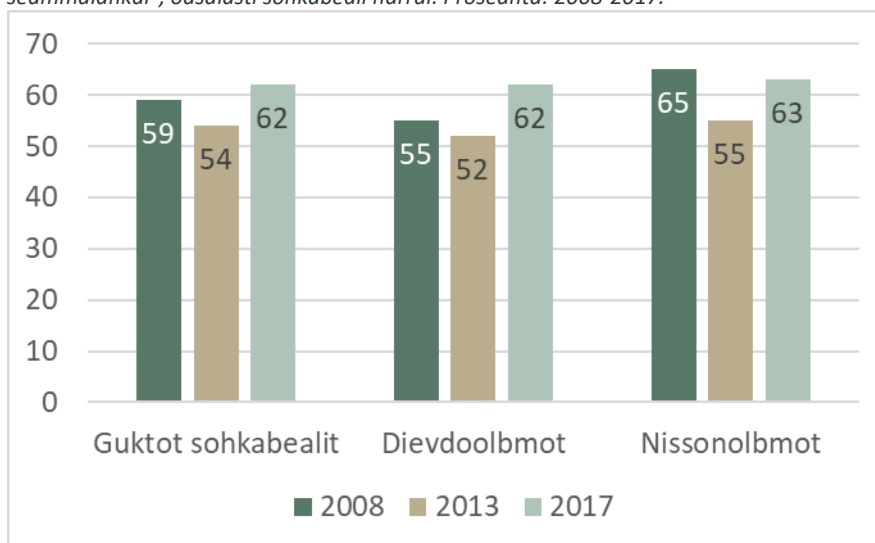

Eanet dievdduin go nissoniin lei vuosteháhku surrogáhta doibmii homoseksuála dievdduide (37% ja 27%). Muhto, sihke dievddut ja nissonat leat šaddan eanet mielas miehtat dasa ahte dárkkistuvvon surrogáhta fáldat gálggašii šaddat lobálažžan Norggas. Mii eat dieđe bohtá go dát erohus dasa go okta daid jerron gažaldagain guoská njuolgut homoseksuála dievdduide; sáhtá maid leat nu ahte eanet olbmot leat ovttaoavilis ahte go juo vuos gávdno surrogáhttiija , de gálggašii dáhpáhuvvat Norggas “dárkkistuvvon” birrasis.

Laskan ovttaoavilvuolta dasa ahte monne ja siepman donašuvnnat leat etihkalaččat dássálagaid

Go buohtastahtá guottuid surrogáhttiija hárrái, **de eanet olbmot leat ovttaoavilis ahte monne ja siepman donašuvnnat leat dássálagaid etihkalaččat**. Ii leat bálljo erohus dievdduid ja nissoniid gaskkas.

Fig. 14: Ovttaoavilvuoda ceahki čuočuhussii "ehtalaččat berre geahččat monne donašuvnna ja siepman donašuvnna seammalahkai", oasálasti sohkaheali hárrái. Proseanta. 2008-2017.

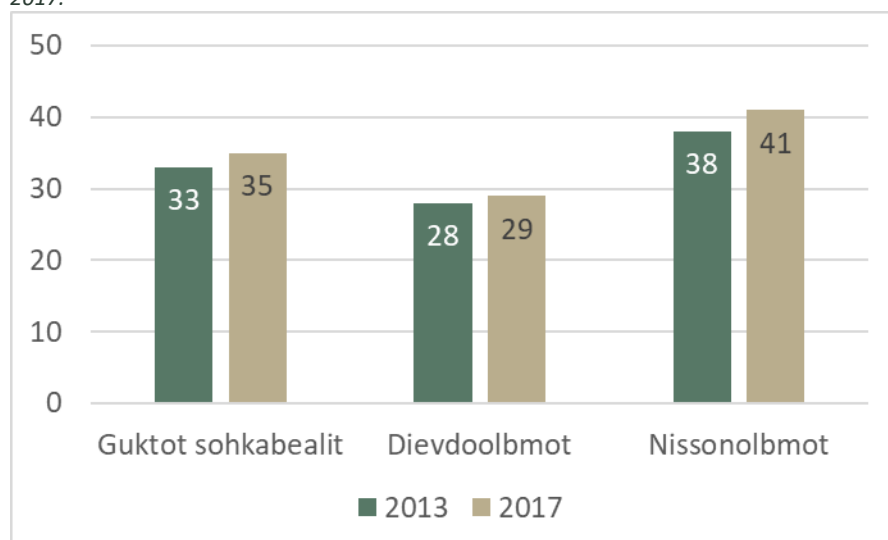

Lea lobiheapme doneret moniid Norggas, dan botta go siepmandonašuvdna lea leamaš lobálaš 1930 rájes.

Jus eai gávdno medisiinnalaš sivat, de lea lobiheapme galmmihit moniid ja siepmaniid Norggas. Bioteknologalaš láhka ii leat caggan rádjamis siepmána olbmui geat rievdadit sohka beali nissonolmmožin dálkkasdivššu bokte. Muhto láhka ii suova galmmihit moniid pasieanttaide geat rievdadit sohka beali dievdoolmmožin.

2013 ja 2017 guottuid iskkadeamit jearahedje galggai go olbmui geat ledje álgimen nannet iežaset sohka beale medisiinnalaš divššu bokte, leat vejolašvuohta galmmihit iežaset siepmaniid dahje moniid nu ahte sis galggai leat vejolaš oažžut biologalaš mánáid maŋŋelaš. **Go buohtastahtá guottuide surrogáhttiijaid ja monne doneremii, de lei unnit oassi álbmogis ovttaoaivilvuohta dasa ahte olbmot geat ledje nannemin iežas sohka beale medisiinnalaš divššu bokte, galge oažžut dán vejolašvuođa.**

Fig. 15: Ovttaoaivilvuođa ceahkki čuočuhussii "olbmot geat áigot molsut sohka beale gálggašedje beassat galmmihit moniid/siepmaniid vai lea maŋŋá vejolaš šaddat váhnemiin iežaset mánáide", oasálasti sohka beali hárrái. Proseanta. 2013-2017.

Guottut leat rievdan oktanaga dehálaš servvodat ovdánemiin

Leat leamaš moanat lágalaš rievdamat LGBTIQ olbmuid ja áššiid hárrái 2008 guoddoiskadeami rájes. 2009`s, seamma sohkabeale párat ožžo vuoigatvuođa náitalit, lassin vel vuoigatvuoðaid oažžut veahki sahkiideapmái ja adopšuvdnii. Vealaheapmi suorggiduvvon seksuála sojus, sohkabealleidentitehtas ja sohkabealle ovddideamis šattai lobiheapmin 2014`s. Dát vealaheami gielddus joatkašuvai ođđa dásseárvu – ja vealaheami vuostálastinlágas 2017`s. Intersohkabealle olbmot maid leat suddjejuvvon vealaheamis lága álgobarggus. 2016`s ođđa láhka bođdi fápmui mii dagai vejolažžan molsut iežas lágalaš sohkabeali iešmearrideami bokte, almmá medisiinnalaš diagnosa dahje sohkabealle nannen medisiinnalaš divššu haga.

Media, TV ja almmolašvuođa bokte, LGBTQ álbmot ja muhttin muddui intersohkabealle olbmot leat šaddan eanet oinnolažžan almmolaš ságastallamiin maŋemuš logi jagis. Dát sáhhtá leat mielddisbuktán guottuid rievdamiidda, ja sáhhtá – numo guoddoiskadeamit muđui – leat mearkan dasa ahte guottut LGBTIQ olbmuid leat šaddan eanet positiivvalaččat dahje dohkkeheaddjin.

Skuvla ja oahppu

Oahppu ollašupmi

Eai gávdno hálldahuslaš dieđut oahppu ollašumiin LGBTIQ olbmui Norggas. 2013 eallindilálašvuoda iskkadeamis (Anderssen ja Malterud, 2013), stuorát oassi homo dievdduin ja lesba nissoniin lei alit oahppu go buohtastahtá heteroseksuála dahje biseksuála dievdduiguin ja nissoniiguin. Go buohtastahtá hálldahuslaš dieđuid obbalaš álbmogis, de čájehuvvo ahte oasálastin iskkadeamis lei jáhkkmis oahppu vaikko makkár seksuálalaš beroštumit leačča leamaš – danne eai sáhte bohtosat čujuhit earenoamáš fuomášumiide.

Givssideapmi ja vuortnuheapmi skuvllain

Mis eai leat našunála iskkadeami bohtosat givssidan vásáhusain LGBTIQ studeanttain.

Muhto, **2015 iskkadeapmi čájeha ahte homoláگان buddestat namahusaid leat dábálažžan Norgga skuvllain** (Slåtten, et.al., 2015). Iskkadeapmi jearai 14 ja 15 jahkásaččain ledje go geavahan homoláگان ciellansániid oahppásiid gaskkas maŋemuš vahkus.

- 54 proseantta bártniiguin ledje gohčodan ustiba homon dahje sullasačča maŋemus vahkku, ja 20% lei geavahan dakkár sániid govven dihtii soapmása gean sii navde homon. 30% ledje geavahan homoláگان buddestatnamahusaid soapmásii gean eai navdán leat homo.
- Nieiddaid gaskkas eai geavahan dakkár sániid seamma ollu go gánddaid, muhto lihkká, 30% nieiddain ledje gohčodan ustiba homo maŋemuš vahkus.

LGB oahppit vásihit eanet givssideami go heteroseksuála oahppit

2009's, Roland ja Auestad álmumuheigga iskkadeami skuvlagivssidemiin. Soai fuobmáiga ahte **LGB oahppit vásihit eanet givssideami go heteroseksuála oahppit**. "Givssideapmi" dáhphuvai njunnálagaid ja mobiila/interneahta bokte.

- 10. luohkálaččat geat vásihedje givssideami guktii golbmii mánnosaččat dahje eanet lei 7% heteroseksuála gánddaide, 24% biseksuála gánddaide ja 48% homo gánddaide.
- Homofiila bárdnit raporterejedje ahte lea eambo jáhkehahtti ahte leat oasálasten givssideapmái.
- Nieiddaid gaskkas ledje logut 6% heteroseksuála nieiddaide, 12% biseksuála nieiddaide ja 35% lesba nieiddaide.³

³ Danne go vástidan logut ledje vuollegaččat, logut sáhttet dušše geažuhit givssideami lávdama seksuála sojuidda geažil.

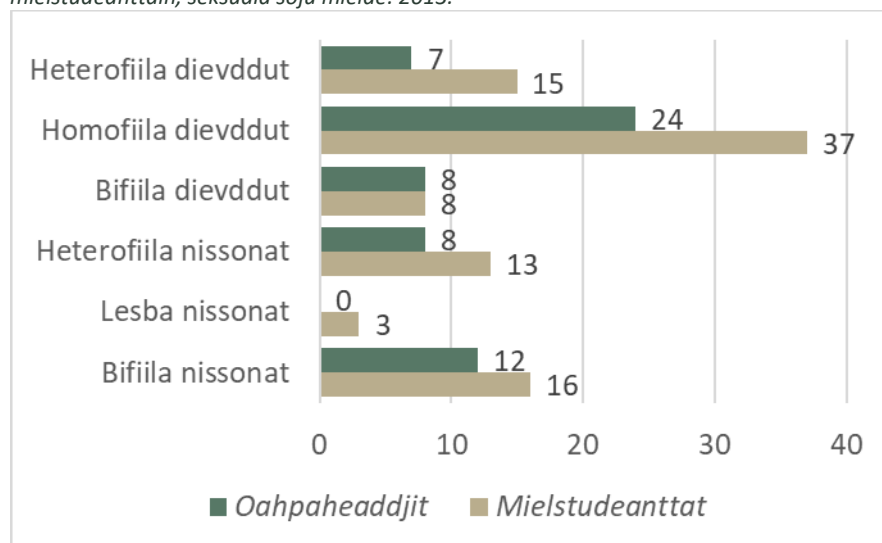
Transolbmot leat earenoamáš suojeheamit givssideapmái skuvllas

Kvalitatiivvaláš iskkadeamis 2013:is, transsohkabealle informánttat čilgejit mo deaivdit guokte molssaeavttu skuvllas: juogo čiehkát iežaset sohkaabealleidentitehta dahje bilideami iežaset skuvlaáiggis givssideamiin, cielahemiin ja veahkaválddálašvuođas. Ollu transolbmot vásihedje iežaset pubertehta hui váttisin, sihke danne go sin biras vurde sin čuovvulit sohkaabeali rolla, ja danne go váttis gažaldagat sin iežaset identitehta hárrái čuožžiledje olles fámuin (van der Ros, 2013).

Vuortnuheapmi alit oahpus

Oasálastit 2013 eallindilálašvuođa iskkadeamis ožžo gažaldahkan ahte ledje go sii vásihan vuortnuheami oahppobáikkis juogo oahpaheaddjis/logaldallis dahje mieltstudeanttas maŋemuš 12 mánuš (Anderssen ja Malterud, 2013). **Homo dievdduide lei eanemusat jáhkehahtti vásihit givssideami.**⁴

Fig. 16: Oassi mii lea vuortnuhuvvon oahppobáikkis unnimusat oktii maŋemus 12 mánuš oahpaheaddjiin dahje mieltstudeanttain, seksuála soju mielde. 2013.

⁴ Ledje gal oalle unnán studeanttat geat oasálaste iskkadeamis, ja danne ferte dáid loguid dulkot várrugasat.

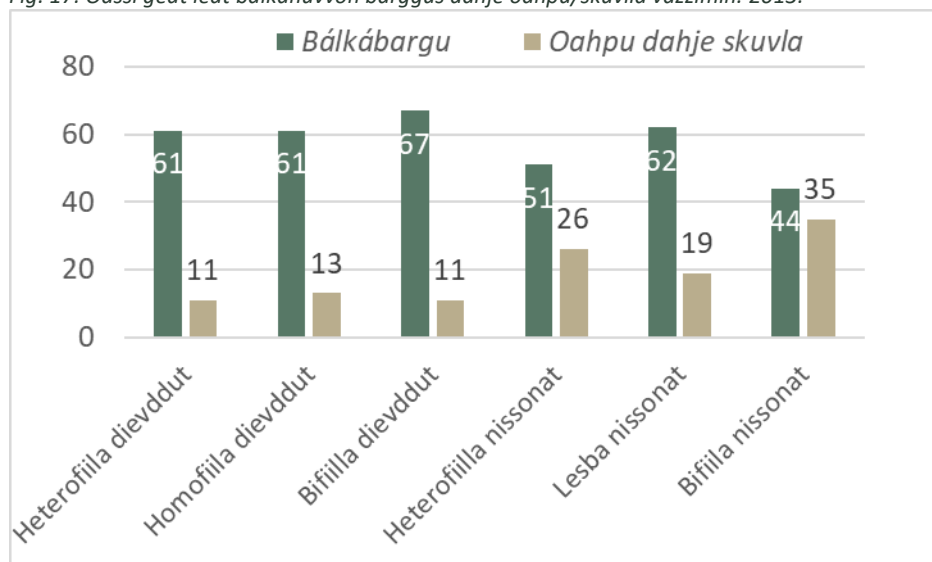
Bargoeallin

Bargoveaga mearri

2013 eallindilálašvuoda iskkadeapmi jearrá bargo oasálastima birra. Vaikko vel logut govvejit ahte ovddasteapmi ii leat áibbas ollislaš, de dat lihkká čájehit ahte **homo ja lesba olbmuin lea unnimusat seamma dási oasálastin vejolašvuodát bargomárkanis go heteroseksuála dievdduin ja nissoniin.**

- Biseksuála nissoniin lea vuolemus bargguheami mearri, muhto maiddá alimus mearri studeanttain; jáhkkinis danne go biseksuála nissonat iskkadeamis ledje mealgat nuorat go eará joavkkut.

Fig. 17: Oassi geat leat bálkáhuvvon barggus dahje oahpu/skuvlla vázzimin. 2013.

Transolbmot ja bargooasálastin

Bargobiras sáhtta leat hástaleaddjin transolbmuide. Norggas, 2013 jearaheaddjiiskadeapmi muitala vásáhusaid transolbmuin geat leat vásihan garra olggušteami iežaset bargguin (van der Ros 2013). Transolbmot vásihit eanet bargobiras vealaheami go homo ja lesba olbmot dahket, ja gávdnojit moanat riikkaidgaskasaš iskkadeamit mat duođaštit ahte lea mealgadis bargguhisvuolta transolbmuid gaskkas (Bakkeli ja Grønningsæter, 2013).

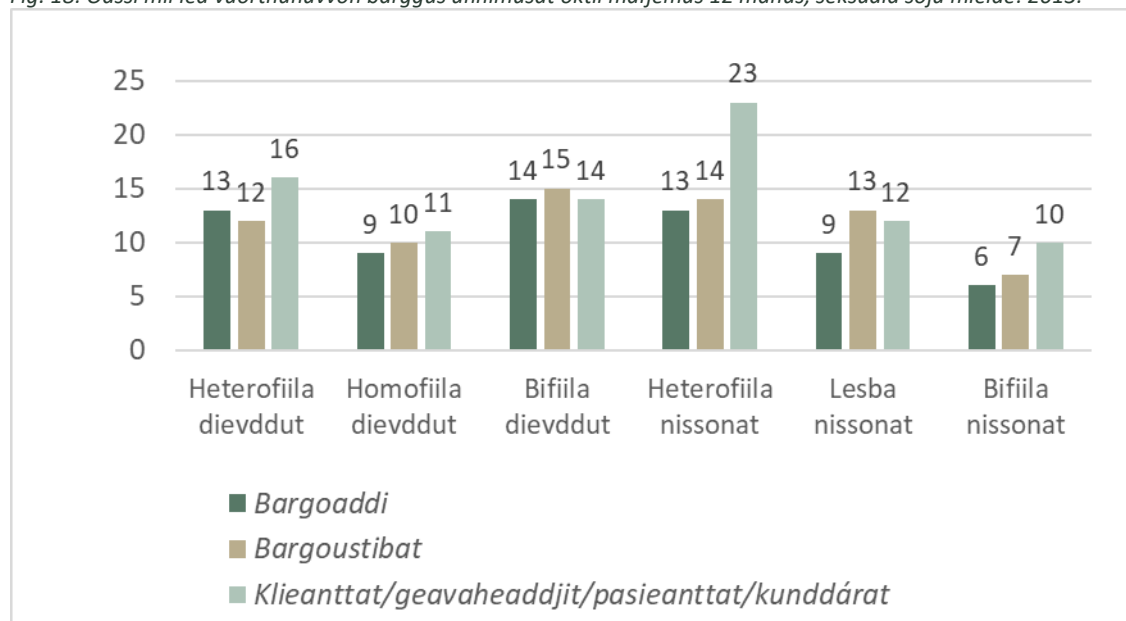
Bargobiras, vuortnuheapmi ja vealaheapmi bargosajis

2013 birgejumiiskadeapmi maid válddii fárrui gažaldagaid bargobirrasa ja bargovuortnuheami birra. Dát čujuhit man muddui lesbat, homo ja biseksuála olbmot vásihit bargoeallima dego fáttmmasteaddjin. Mis eai leat sullasaš dáhtat trans ja intersohkabealle olbmui.

Buot joavkkut vásihit bargogivssideami

Vaikko makkár seksuála sodju dahje sohkahealli, buot joavkkut ledje vásihan soames vuortnuheami barggus. Veaháš unnit lesbat ja biseksuála nissonat orrot vásihan vuortnuheami go sin heteroseksuála sohkaheallálaččat. Dievdduid gaskkas geat oasálaste iskkadeamis, veaháš unnit oassi homo dievdduin ledje vásihan vuortnuheami barggus go buohtastahtta hetero ja biseksuála dievdduiguin. Measta juohke njealját hetero nisson raportere iežas vásihan vuortnuheami klieanttain, geavaheddjiin, buhcciin ja/dahje kunddarin.

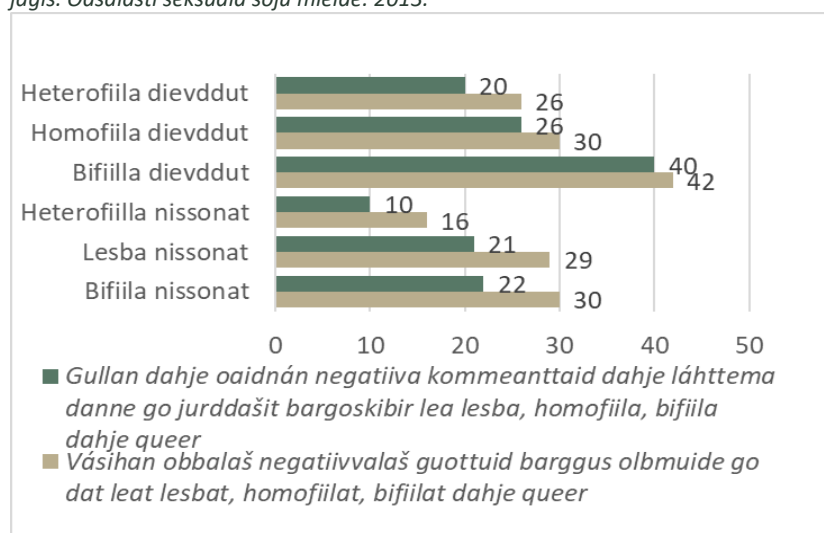
Fig. 18: Oassi mii lea vuortnuhuvvon barggus unnimusat oktii maŋemus 12 mánuš, seksuála soju mielde. 2013.

Dievddut vásihit eanet negatiivvalašvuoda LGB olbmuid bargooktavuođain

- 30 Golbmalogi proseanta homo dievdduin ja 42% biseksuála dievdduin leat **vásihan obbalaš negatiivvalaš guottuid lesba, homo ja biseksuála olbmuid bargooktavuođain**. Vástideaddji logut heteroseksuála dievdduide lea 26%. Logut evttohit ahte dievdduin leat eanet negatiivvalaš guottut LGBTIQ olbmuid bargoeallimis go nissonolbmui.
- Biseksuála dievddut maid leat dan joavkkus gos **stuorimus oassi leat vásihan negatiivvalaš láhttemiid ja guottuid barggus**. Vejolaš sivvan sáhtta leat ahte bargoustibat eai vikka muddet makkárga referánsaid LGBTI olbmuid biseksuála olbmuid lahkosiin danne go navdet sii eai leat LGBTI. Biseksuála dievddut leat dat geat leat unnimus rahpasat iežaset seksuála sojuin, ja sii leat maid dat joavku masa stuorimus oassi álbmogis leat negatiivvalaš guottut.

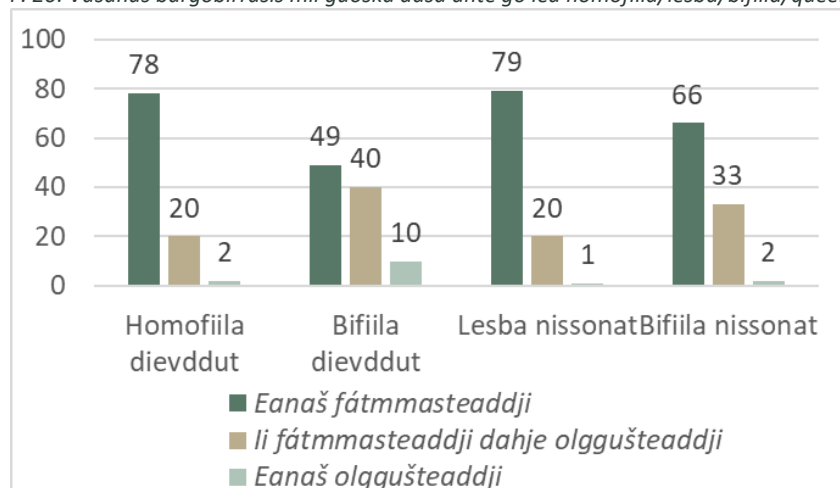
Fig. 19: Oassi geat leat áican negatiivva láhttema, dahje vásihan negatiiva guottuid lgb-olbmuid bargosajis manemuš 5 jagis. Oasálasti seksuála soju mielde. 2013.

Unnit biseksuálat vásihit iežaset bargosaji dego fáttmmasteaddjin

Birrasiid 80% lesba nissoniin ja homo dievdduin vásihit iežaset bargosaji dego “eanaš áigge fáttmmasteaddjin”. Vástideaddji logut ledje mealgat vuollelis biseksuála dievdduid ja nissoniid gaskkas.

F. 20: Vášáhus bargobirrasis mii guoská dasa ahte go lea homofiila/lesba/bifiila/queer, oasálasti seksuála soju mielde. 2013.

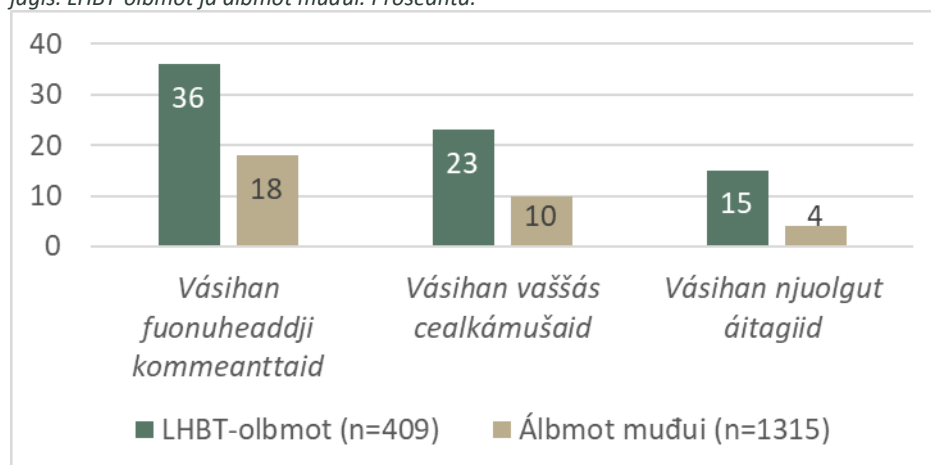
Ovttá 2019 iskkadeamis vašši ságaid ja vuortnuheami vásáhusaiguin, bargosadji lea dat báiki gos nubbin eanemusat dákkáriid vásihit, manjá interneahtha (Fladmoe, 2019).

Fladmoe ii gávdnan earenoamáš erohusaid gaskkal LGBT olbmuid ja eará oasálastiid su iskkadeamis mii guoská vealaheaddji dahje vašši ságain, iige njuolggo vásáhusaid áitagiiguin. Ii lean ge earenoamáš erohusat oasis geat ledje vásihan vašši ságaid dahje njuolgut áitagiid sin bargosajis. Go ii geahča seksuála beroštumi dahje sohkaabealle ovdánbuktima, unnán oasálastit ledje vásihan vašši sága dahje sullasaš láhttenvugiid barggus.

- Lagabui 1,5% LGBT oasálastiin ledje vásihan vašši sága mii vulggii seksuála sojus, sohkaabealle gullevašvuodas dahje sohkaabealle ovdánbuktimis gaskkal ii-LGBT oasálastiin, eai lean gallis geat ledje vásihan dákkáriid.
- Nuppi iskkadeapmi seammá dutkanjoavkkus čájeha ahte go geahčada moanat arenaid gos vaši sáhka sáhtta čuožžilit, LGBT olbmui lei njeallje geardde eanet vejolažžan vásihit vašši ságaid joavkodovdomearkkaid dihtii, go ii-LGBT olbmui (Fladmoe, Nadim, ja Birkvad, 2019). Dát iskkadeamit evttohit ahte vaikko vel LGBT olbmot vásihit vašši ságaid, de bargosadji ii leat dábálaš arena dása.

Fladmoe (2019) konkludere ahte go lea sáhka vašši ságain, bargosadji lea earálágan dan dáfus ahte LGBT olbmuid vásáhusat eai leat earáláganat go obbalaš álbmogis muđui. Vejolaš čilgehussan dása sáhtta leat ahte fáktorat bargosajis leat eanet mearrideaddji dasa ahte badjánit go vašši sáгат dan sajis go seksuála sojut.

Fig. 21: Oassi olbmui geat leat vásihan mii sidjiide lea fuonuheaddji cealkimat, vaššas sáгат ja njuolgut áitagat, manemuš jagis. LHBT-olbmot ja álbmot muđui. Proseanta.

Bargoaddin lea geatnegasvuohtha árjjalaččat ovddidit fáttmasteami

LGBTIQ lahkoneapmi bargoeallimii mearkkaša bearráigeahččat ahte bargosadji lea fáttmasteaddjin buohkaide. 2014 rájes dát lea celkojuvvon dego “geatnegasvuohtha ovddidit dásseárvvu” dásseárvvu- ja vealaheameastadeaddjilágas. Láhka geatnegahtta almmolaš eiseválddiid ja bargiid árjjalaččat eastadit vealaheami ja maidái bearráigeahččat fáttmasteami LGBTIQ olbmui.

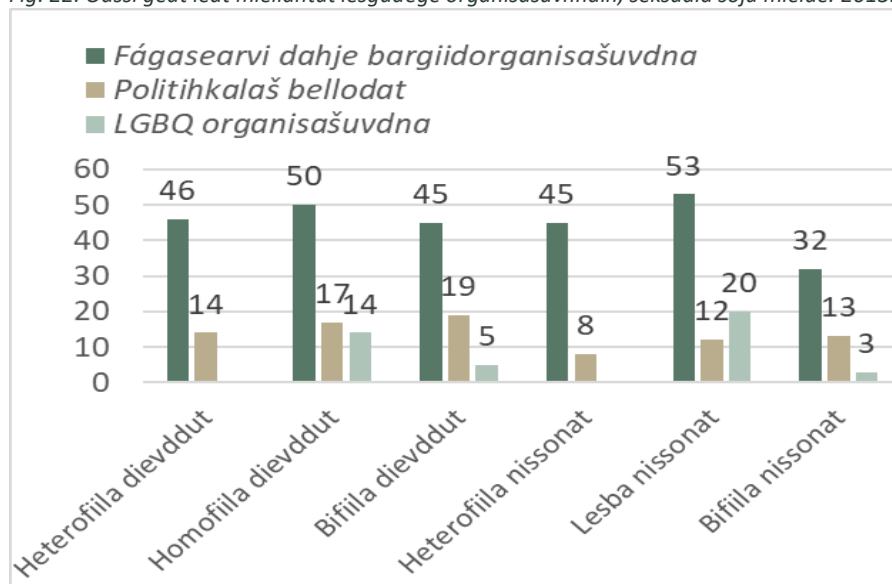
Politiikkaš- ja servvodoasálastin

2013 birgejumi iskkadeamis, de lea unnán erohus gaskkal LGB ja heteroseksuála olbmuid go lea sáhka oasálastimis ja astoáiggedoaimmain. LGB olbmot sáhttet dávjjit leat aktiivvalaččat iešguđetge organisašuvnnain go heteroseksuálat; muđui gal leat heteroseksuálat ja LGB olbmot eanaš áiggiid dássálagaid oasálastimis.

Eanet lesbat ja homo olbmot leat organiserejuvvon; eanet LGB olbmot leat miellahtut politiikkaš bellodagas

- Lesba nissonat ja homo dievddut sáhttet dávjjit leat miellahtut fágaservviin go buohtastahtta heteroseksuála nissoniiguin ja dievdduiguin. Dan botta go biseksuála nissoniin lea vuollegeamos ceahkki organiseremis, dat oasálastinjoavku 2013 birgejumi iskkadeamis lei nuorabu go dat earát, ja mángasat ledje ain studeanttat. Dat ahkebonjuvuolta sáhtta leat váikkuheaddjin mánggat dáid eará bohtosiin mii guoská oasálastimii.
- Homo ja biseksuála dievdduin maid lei alibut oassi politiikkaš bellodaga miellahttuvuođas go heteroseksuála dievdduin.

Fig. 22: Oassi geat leat miellahtut iešguđetge organisašuvnnain, seksuála soju mielde. 2013.

Eanet lesba nissonat leat miellahtut LGBQ organisašuvnnain

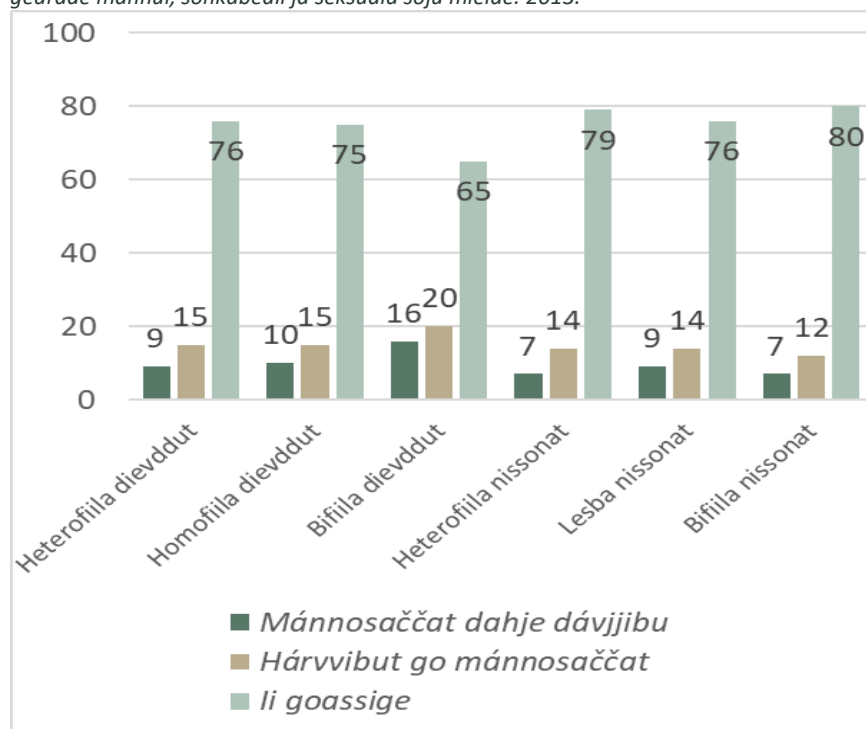
Unnitlohku LGB olbmuid gullet ovtta LGBQ organisašuvdnii.

- Dat joavku mas lea stuorimus oassi geain lea gullelašvuolta diekkáraš organisašuvdnii leat lesba nissonat.
- Biseksuála nissoniin leat unnimus oassi LGBQ organisašuvdna láhttuin.
- Mii vuohhtit seammá minstara homo ja biseksuála dievdduid gaskkas.

Oskkolaš čeahkkimat ja organisašuvnnat

Go buohtastahttá heteroseksuála olbmuiguin, de leat homo, lesbain ja biseksuálain veaháš eanet oasálastin oassi oskku čaakkalmasain ja servviin 2013`s.

Fig. 23: Oassi mii oasálasttii vuoŋŋalaš čeahkkimiin, deaivvademiin, čaakkalmasain dahje sullasaš oktii dahje mángga geardde mánnui, sohka beali ja seksuála soju mield. 2013.

Dearvvašvuohta

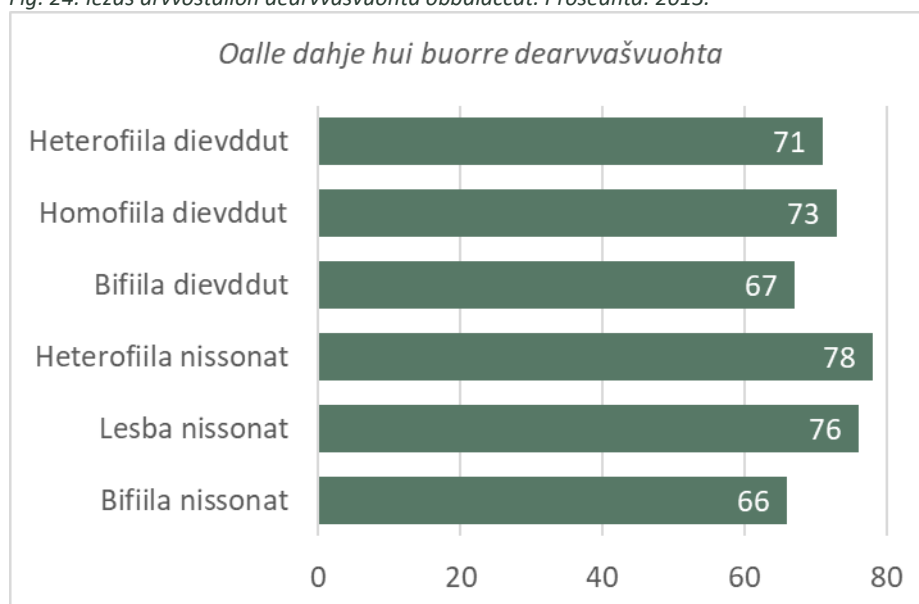
Dáhtat mat bohtet ovdán dán oasis bohtet 2013 *seksuála sojut ja eallindilálašvuođat* iskkadeamis (Anderssen ja Malterud, 2013), mii váldá ovdán eallindilálašvuođa dili LGB olbmui. Mis eai leat vuos kvantitatiivvalaš iskkadeami bohtosat Norgga transolbmuid dearvvašvuođa ja eallindilálašvuođas, muhto ođđa kvantitatiivvalaš eallindilálašvuođa iskkadeapmi galgá almmuhuvvot 2020`s. Vaikko vel leat unnán statistihkalaš dieđut trans- ja intersohkabealleolbmuid dearvvašvuođa dilis Norggas, dutkanbohtosat Norggas ja Ruotas čujuhit dasa ahte transsohkabealleolbmot vásihit stuorra dearvvašvuođahástalusaid, ja vel lassin hástalusaid dearvvašvuođa bálvalusaid oažžumis (van der Ros, 2013; Ruota Álbmotdearvvašvuođaeiseválddit, 2015). Jearahallamiid vuođustuvvon iskkadeapmi Norgga intersohkabealleolbmuid eallindilálašvuođain almmuhuvvui 2019`s (Feragen et al., 2019).

ležas árvvoštallon dearvvašvuohta

Eanaš lesba, homo ja biseksuála olbmui eallindilálašvuođa iskkadeamis árvvoštalle iežaset dearvvasvuođa buori dásis.

- Ledje dušše unnánaš erohusat gaskkal homo ja heteroseksuála dievdduid, dahje gaskkal lesba ja heteroseksuála nissoniid.
- Veaháš unnit biseksuála oasálastit duođaštedje beanta buori dahje hui buori dearvvašvuođa.

Fig. 24: *ležas árvvoštallon dearvvašvuohta obbalaččat. Proseanta. 2013.*

Mentála dearvvašvuohta ja čálgu

Vaikko vel eanet lesba, homo ja biseksuála oasálastit 2013 iskkadeamis muitaledje buori iežaset árvoštallon dearvvašvuođas, **de lei oassi mii duođastii mentála dearvvašvuođa hástalusaid mealgat stuorábu dáin joavkkuin go heteroseksuála.**

Deprešuvnna ja vuorjašumi symptomat

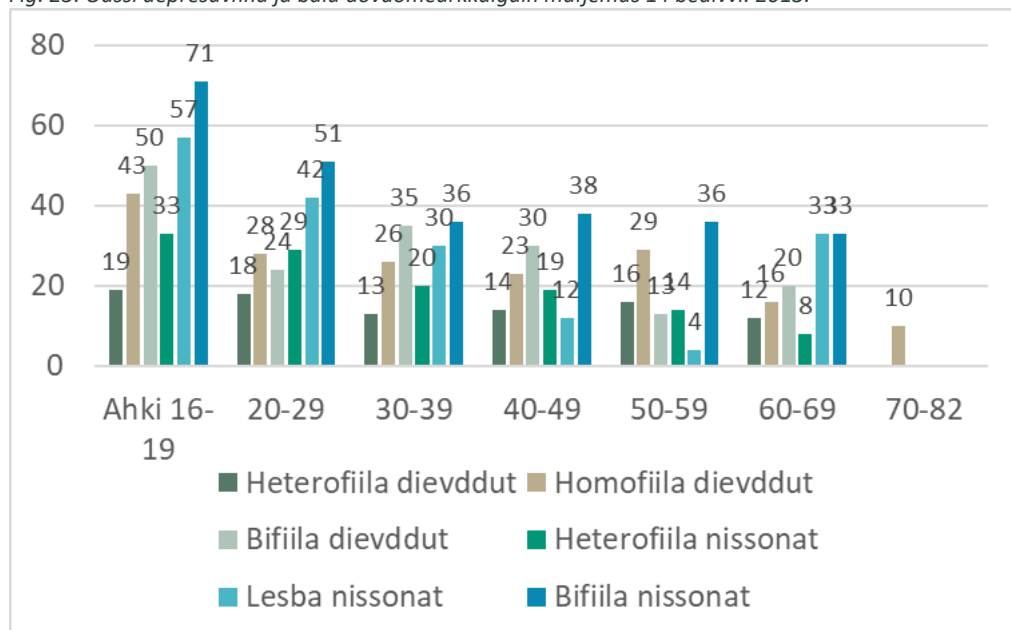
Stuorát oassi LGB oasálastiin vásihedje deprešuvdna ja vuorjašumi symptomaid. Oassi lei mealgat eanet biseksuála nissoniid gaskkas go lesba nissoniin, ja lesba nissoniid gaskkas eanet go heteroseksuála nissoniin. Eanet biseksuála ja homo dievddut go heteroseksuála dievddut vásihedje deprešuvdna ja vuorjašumi symptomaid.

Biseksuála nissonat lagamusat vásihit deprešuvdna/ vuorjašumi symptomaid

Stuorát oassi biseksuála nissoniin vásihedje deprešuvnna ja vuorjašumi symptomaid. Vaikko vel oasálastijoavkkut šaddet oalle smávát go logut leat juhkkon agiid ja seksuála sojuid mielde, **de bohtosat evttohit ahte jus lea earálágan seksuála sodju go majoritehta álbmogis, sáhtta negatiivvalaččat váikkuhit mentála dearvvašvuhtii.**

- Vaikko makkár sohka bealle dahje seksuála sodju, de nuoramus oasálastit muitaledje buot heajumus mentála dearvvašvuođa.

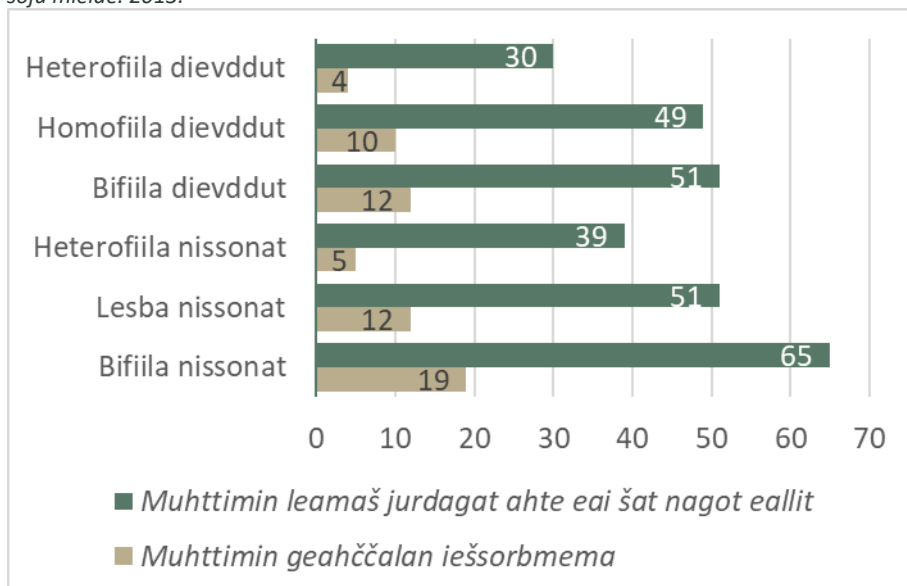
Fig. 25: Oassi deprešuvnna ja balu dovdomearkkaiguin maŋemuš 14 beaivvi. 2013.

lešsoardin geahččaladdamat dávjjibut LGB olbmuid gaskkas

LGB oasálastit ledje eanet jáhkehahttin geahččalit iežaset soardit go heteroseksuála oasálastiin.

Fig. 26: Oassi geain leat jurdagat ahte eai šat nagot eallit dahje goas nuge leat geahččalan iežaset heakkahuhttit. Seksuála soju mield. 2013.

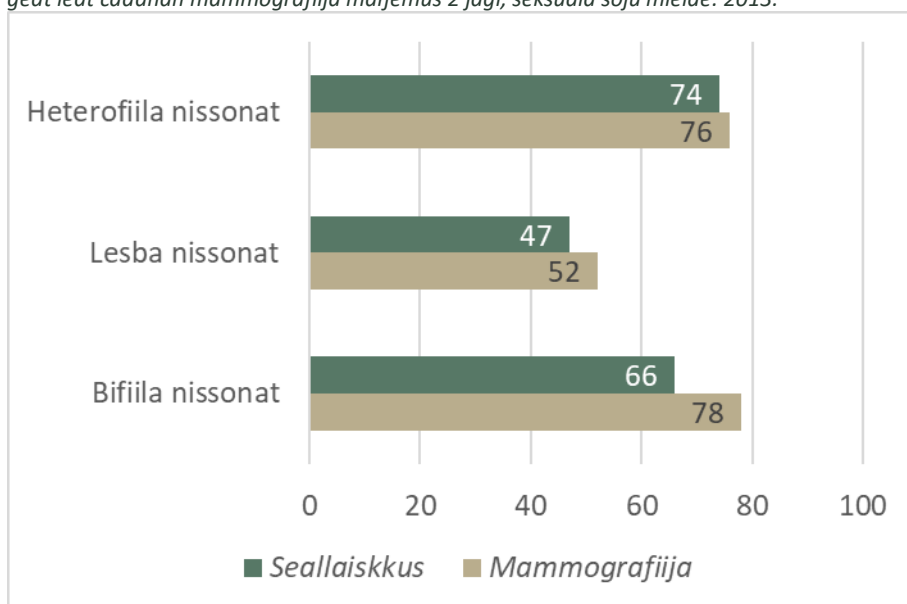

Somáhtalaš dearvvašvuohta

Goattočotta- ja čičžeborasdávdda eastadeaddji iskkademiid oasálastin

Go buohtastahtta heteroseksuála nissoniiguin, eai nu galle lesba ja biseksuála nissonat oasálaste goattočotta- ja čičžeborasdávdda eastadeaddji iskkademiin:

Fig. 27: Proseantaoassi nissoniin (25-67 jagi) geat leat váldán seallaiskosa maŋemuš 3 jagi, ja oassi nissoniin (50-69 jagi) geat leat čađahan mammografiija maŋemuš 2 jagi, seksuála soju mield. 2013.

HIV gávdnoštupmi ja leavvan

Ođđa HIV njoammudávda logut lea njiedjan maŋemuš 10 jagi. 2018`s, registrerejedje 191 ođđa ášši Norggas; 64% ledje dievddut (Blystad et al., 2019). Dievddut geat anašedje eará dievdduiguin ja heteroseksuála dievddut geat mátkkoštedje olgoriikkas lei stuorimus várra njoammudávdii. 2018`s, oktiibuot 4.382 dievddu ja 2.086 Norggas ledje registrerejuvvon HIV dávdain. Eanaš ođđa áššit ledje heteroseksuálat geat bohte olgoriikkas, muhto lei maid oalle stuorra oassi homo dievdduin. 31.12.2018, sullii 1.000 olbmo Norggas geavahedje PrEP (ibid.)

Sohkabealle nannen medisiinnalaš divššu bokte

Našunála dikšunbálvalus transseksuálavuhtii [Nasjonal behandlingstjeneste for transseksualisme (NBTS)] Rikshospitalet universitehta buohcceviesus buktá jahkásaččat loguid ođđa pasieantačujuhusain. Bálvalus lea dikšon 527 ođđa pasieantaid 2017`s; logut jagiin 2014–2016 ledje 164, 293, ja 331, (Našunála dikšunbálvalus transseksuálavuhtii, jahkedieđáhus: 2014–2017). Seammás, Dearvvašvuodadirektoráhta raporta čujuha dasa ahte oallugiin geain lea vuoigatvuohta dearvvašvuoda dikšui sohkabealle unohisvuodaid oktavuodas, eai oaččo dan veahki maid dárbbaišit ja ohcalit (Norgga Dearvvašvuodadirektoráhta, 2015) –dát mielddisbuktá dan ahte pasieantačujuhusat eai buvttu obbalaš gova dán joavkku dearvvašvuoda dárbbuide.

Pasieantačujuhusat dikšunguovddážiidda “eahpečielga sohkabealle ovdáneapmi”/molsašuhtti sohkabealle ovdáneapmi

Máŋggaregionála dikšunbálvalus “eahpečielga sohkabealle ovdáneapmi” gávdno Oslo Universitehta buohcceviesus (OUS) ja Haukeland Universitehta buohcceviesus (HUS). Dikšunbálvalusa ovddasvástádus lea bidjat diagnosa ja dikšut soames daid váttuin mat gullet “molsašuhtti sohkabealle ovdáneapmi” kategorijaid. 2013`s–2016`ii rádjái, dikšunbálvalus divššui 145 pasieantta jahkásaččat. Jagiin 2013`s – 2018`ii rádjái, bálvalus vuostáiválddii gaskkal 19 ja 35 ođđa pasieantačujuhusa jahkásaččat (Máŋggaregionála dikšunbálvalus - Eahpečielga sohkabealle ovdáneapmi, 2014–2017).

Eallinvuogi dábit

Eallivuogi dábit váikkuhit dearvvašvuhtii ja eallináigái, ja váikkuhit maid čálgui.

Dearvvašvuoda oktavuodas, indikáhtorat numo duhpát, alkohola ja eará gárrenváikkuheaddji geavaheamit, fysalaš lihkadeapmi ja BMI leat dávjá geavahuvvon loktet eallinvuogi ja dábiid mat leat dehálaččat álbmotdearvvašvuhtii. **Oassin 2013`i ealliniskkadeamis, Anderssen ja Malterud (2013) buohtastahtiiga oasi eallivuogi dábiin gaskan seksuála sojuid ja áiccaiga ahte erohusat obbalaččat ledje smávvát.**

- **Biseksuála nissonat borgguhit eanemusat**, go buohtastahtá eará nisson joavkkuiguin. Eai lean makkárge stuorra borgguhan erohusat dievdojoavkkuid gaskkas.
- Leat **unnán erohusat alkohola geavaheamis** gaskkal homoseksuála, biseksuála ja heteroseksuála olbmuid. Vaikko makkár seksuála sodju, stuorát oassi dievdduin go nissoniin muitaledje iežaset juhkat alkohola unnimusat oktii vahkkus.
- Iskkadeapmi jearai oasálastiin man dávjá oasálaste “valáštallamis dahje lihkadeamis mas šiedđaluvat dahje bivastuvat». **Lesba nissonat ledje eanemus fysalaš lihkadeaddjit**, muhto erohus fysalaš lihkadeamis gaskkal joavkkuin lei hui unni.

Bearašoktavuođat, ustitvuohta ja oktonasvuohta

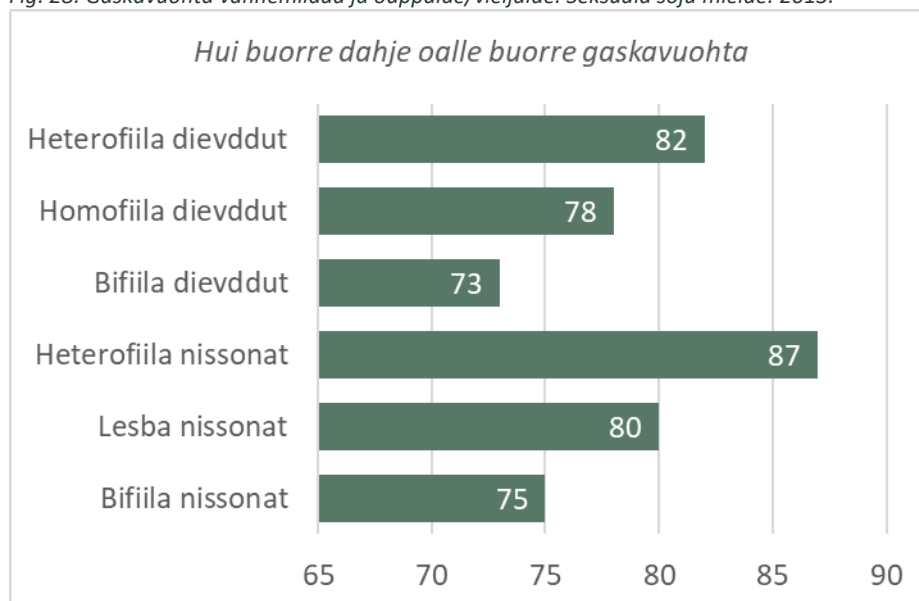
Oktavuodat bearrašiin ja ustibiin ja oktonasvuoda vásáhusat lea guovddášis olbmo dearvvašvuhtii ja čálgui, ja 2013 eallin birgejumi iskkadeapmi jearahii dáid fáttáid birra.

Eanaš LGB oasálastit muitaledje sis buriid oktavuođaid, muhto bohtosat maid evttohit ahte soames LGB olbmot leat rašibu go válđoálbmot oktonasvuoda vásáhusaide.

Unnit lesba, homo ja biseksuála olbmuin leat buorit oktavuođat bearrašiin

Obbalaččat, stuorát oassi heteroseksuála dievdduin ja nissoniin go LGB olbmot mitalit ahte sis leat hui buorit dahje oalle buorit oktavuođat iežaset bearrašiin.

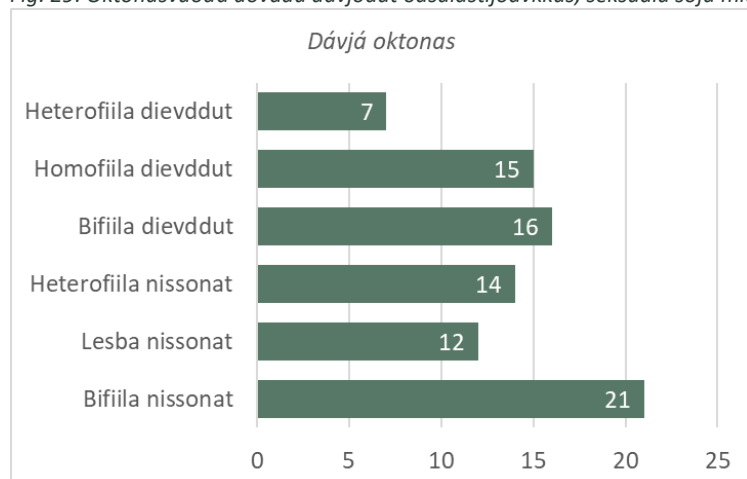
Fig. 28: Gaskavuolta váhnemiidda ja oappáide/vieljaide. Seksuála soju mield. 2013.

Biseksuála nissonat vásihit oktonasvuodá dávjjit go earát

Oalle smávva oassi oasálastiin dovde oktonasvuodá. **Biseksuála nissonat ja biseksuála dievddut lei stuorimus oassin oktonas olbmui.** Homo ja biseksuála dievddut dovde eanet oktonasvuodá go heteroseksuála dievddut.

Fig. 29: Oktonasvuodá dovddu dávjodat oasálastijoavkkus, seksuála soju mielde. 2013.

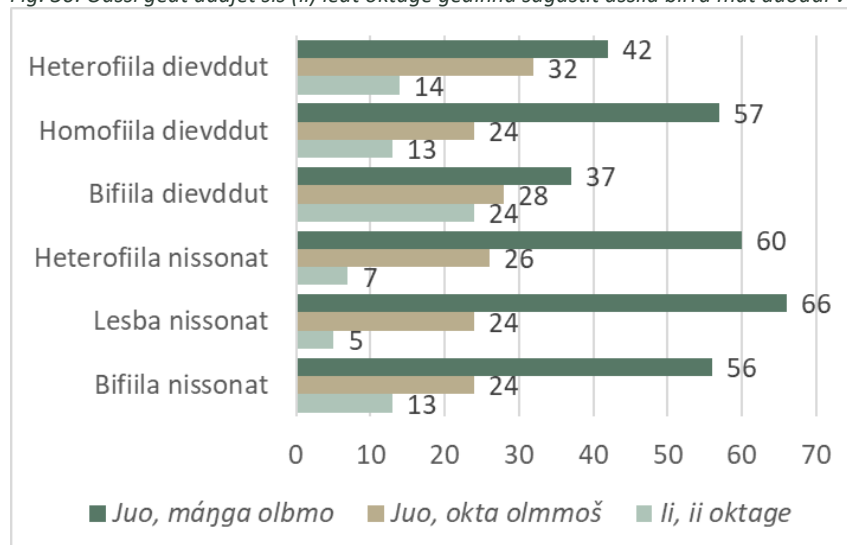

Ustibat ja luohhtevaš olbmot

Buot joavkkui, eanet go **gávccis logi olbmoss ledje oktavuođas ustibiiguin unnimusat vahkkosaččat. Veaháš unnibu olmmo muiteledje ahte sis lei soames geainna ságastit luohhtevašvuodas** – ja dát gažaldat čájehii lasi erohusaid joavkkuid gaskkas:

- Obbalaččat, **eanet nissonat go dievddut** muiteledje ahte sis lei soames geainna ságastit luohhtevašvuodas.
- **Lesba nissoniin** lei stuorimus oassi oasálastiin geat muiteledje ahte sis lea soames geainna ságastit luohhtevašvuodas.
- **Biseksuála dievdduin** lei dávjjibut hástalus ahte ii leat oktage geainna sáhtte ságastit luohhtevašvuodas áššiid birra mat vurje sin: 24%, buohstastahtti loguin de leat 13% homo dievdduin ja 14% heteroseksuála dievdduin seammá dilis.

Fig. 30: Oassi geat dadjet sis (ii) leat oktage geainna ságastit áššiid birra mat duođai vurjet sin, seksuála soju mielde. 2013.

Rasttildeaddji identitehtat

Mis leat buohkain mángga aspeavtta identitehtas. Eallit eanet go ovttá minoritehtaidentitehtain sáhtá váikkuhit vugiid movt dat identitehtat váikkuhit du eallima. Dat oassi čoahkkáigeassá dutkama ja statistihka mii **gávdno sisafárreaddjiin, Sámiin, ja doaimmashehttejuvvon LGBTIQ olbmui.**

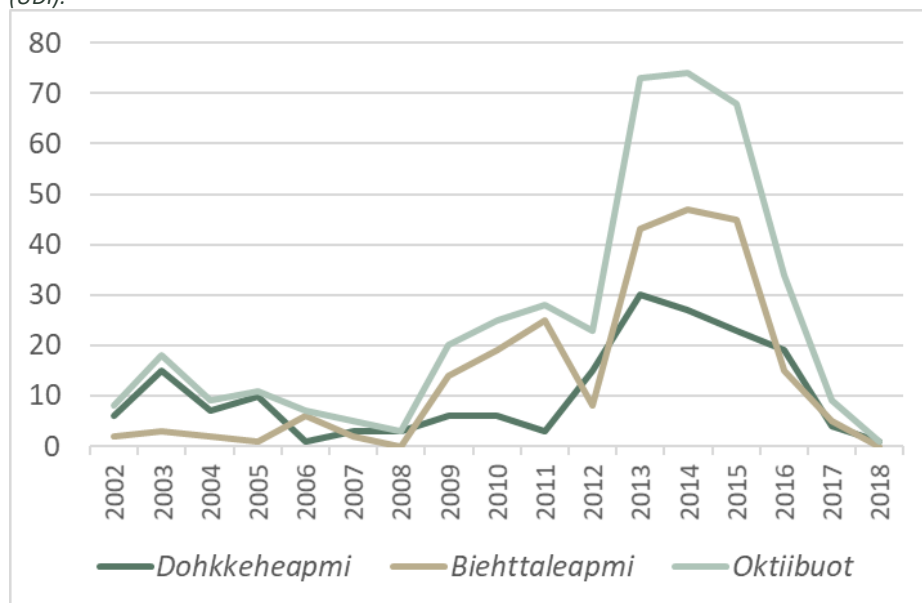
Sisafárren Norgii seksuála sojuid, sohkaalleidentitehta dahje ovdánbuktima dihtii

Muhtin olbmot fárrejit Norgii seksuála sojuid, sohkaalleidentitehta dahje sohkaalle ovdánbuktima dihtii. Muhtumat báhtarit vealaheamis, veahkaválddálašvuođas dahje illasteamis; earát fas ohcalit eallit servvodagas mii lea eanet gierdevaš ja dohkkeheaddji sin LGBTIQ identitehtii go dat servvodat maid guđdet. Leat mealgat eanet LGBTIQ olbmot sisafárreaddji duogázin Norggas go sin gaskkas geat leat ohcan dorvvu. Muhto eanaš statistihka diehtu dán sisafárremis lea čatnon dorvoohcciide.

Unnimusat 415 olbmo ohce dorvvu seksuála beroštumi dahje sohkaalleidentitehta dihtii jagiin 2002-2017

Norgga sisafárreaddji eiseválddiid (UDI) loguid mielde de ohce unnimusat 415 olbmo dorvvu seksuála beroštumi dahje sohkaalleidentitehta dihtii gaskkal 2002-2017 áigodagas. Lohku lea vuođustuvvon manuálalaš lohkamis ja lea danne veaháš eahpečielggas. Leat maid moanat LGBTIQ dorvoohccit geat ohcet eará vuođustusain go sin seksuála sodju dahje sohkaalleidentitehta, danne ii gávdno čielga lohku galle dorvoohcci leat LGBTIQ.

Fig. 31: Dorvoohcciidmearrádus mas seksuála sodju lea dorvoohcciidvuođđun. Logut bohtet Sisafárreaddji direktoráhtas (UDI).

Eallin dilálašvuodát LGBTI olbmui gean lea sisafárreaddji duogáš

Rapporta *Rabas lanjadagat, giddanan latnja* (Elgvin et.al., 2014) čájeha ahte LGBT olbmot sisafárreaddji duogážiin rahčet dovdat gullevašvuoda ja dávjá dovdet oktonasvuoda. Dát guoská earenoamážit sidjiide geat eai leat dohkkehuvvon iežaset bearrašis go leat mitalan iežaset seksuála beroštumi dahje sohkaalleidentitehta birra. Mángasat mitalit negatiivlaš reakšuvnnain iežaset bearrašis dahje etnalaš gullevaš servvodagas. Mángasiid mielas lea váttis beassat majoritehta servvodaga queer birrasiid sisa – gos sáhttet vásihit sihke rasisma ja rašes dohkkeheami iežaset árvvuin ja guottuin.

Ovttá 2018 kvalitatiivlaš ja kvantitatiivlaš iskkadeamis LGBTI olbmui sisafárreaddji duogážiin ja sin eallimiin ja birgejumiin, moanat iskkadeami oasálastiin mitalledje ahte sii vásihedje sin iežaset seksuála beroštumi dahje sohkaalleidentitehta riggodahkan (Eggebo, Stubberud, ja Karlstrøm, 2018). Muhto, moanat informánttain gažadeaddji dutkosis mitalledje ahte sii šadde garra earaláganvuoda dovdduin sohkaalle dahje seksuála beroštumi geažil. Rapportas ledje mánnga vuorjašuhhti fuomášumi; earet eará ahte oasálastit ledje vásihan mealgat eanet seksuála illasteami go obbalaš álbmot muđui. Njealjádas oassi ledje vásihan veagalvöldima ja 45% ledje bággehallojuvvon seksuála daguide. Badjel bealli mitalledje ahte sis ledje iešsoardin jurdagat, ja nu oallugat go 22% ledje geahččalan iežaset soardit.

Rapporta čuvgeha golbma váldo vealahan vugiid mat čuhcet dán jovkui:

- vealaheapmi ja olggušteapmi sin sisafárreaddji duogáža dihtii
- vealaheapmi danne go rihkkot sohkaalle ja seksualitehta norpmaid
- marginaliseren proseassa gos seaguhus sisafárreaddji duogážiis, sohkaalles ja seksuála sojus dagaha earenoamáš váttisvuodaid ja hástalusaid dán jovkui.

Sápmi: queer Sámi servodat ovdáneamis

Vaikko vel lea váttis sihkkarit dadjat galle homo ja lesba Sámit orrot Norggas odne, okta 2009 raporta árvvoštallá ahte soitet leat **gaskkal 1.000 ja 1.500 ovttaskas olbmo** (Grønningsæter ja Nuland, 2009). Dát iskkadeapmi fuomášahtta ahte **Sámi homo ja lesba biras davvin lea oalle unni, ja ahte unnánat ellet rahpasit** (ibid.).

2009 rájes de leat leamaš ovdáneamit sihke dieduine queer Sámiid birra, ja fierpmádagain ja aktivisma doaimmain queer Sámiid gaskkas. Okta 2018 raporta čujuha ahte queer Sámi servodat lea laskan manemuš jagiid ja ahte doppe lea, earet eará, doarjun ustivuoda vuoigga queer Sámi nuoraid gaskkas (Stubberud et.al., 2018). Løvold (2014) govahallá mo Pride festiválat leat leamaš mielde dahkamen eanet oinnolašvuođa ja fáttmasteaddjin, ja ahte Sápmi Pride lea lágiduvvon jahkásaččat 2014 rájes. Dasa lassin prošeakta “Queering Sápmi” lea maid dagahan oinnolašvuođa ja dohkkeheami (Bergstrøm, 2015). 2017:s lei media beroštupmi go guokte áiddo válljejuvvo Sámedikki áirasa leigga guktot rahpasit homo (NRK, 2017). Mánnggat jagit leat vássán 2009 “Homo ja lesba olbmot Sámis” iskkadeapmi rájes, ja almmolaš guottut LGBTIQ olbmuid leat sakka buorranan davvi Norggas, numo maid muđui riikkas.

**Gávdnojit unnán dutkosat doaimmashehttejuvvon
LGBTIQ olbmuid eallindilálašvuodain**

Sáhhtá leat hástaleaddjin jus lea eará seksuála sodju
go majoritehtas jus vel lea lassin
doaibmahehttejuvvon. Queer
doaimmashehttejuvvon olbmot mitalit
negatiivvalaš fuomášumis, givssideamis ja
vealaheamis. Duppál unnitlogu stáhtus sáhhtá
dagahit menddo ollu oinnolašvuoda
(Grønningsæter ja Haualand, 2012).

Doaimmashehttejuvvon olbmot sáhttet vásihit
iežaset deaivvademiid LGBTIQ servvodagain sihke
olggusteaddjin ja fátmasteaddjin, ja orru leamen
sohkabeali dássi vel, gos nisson servvodagat leat
orrot dego eanet fátmasteaddjin ja unnibu

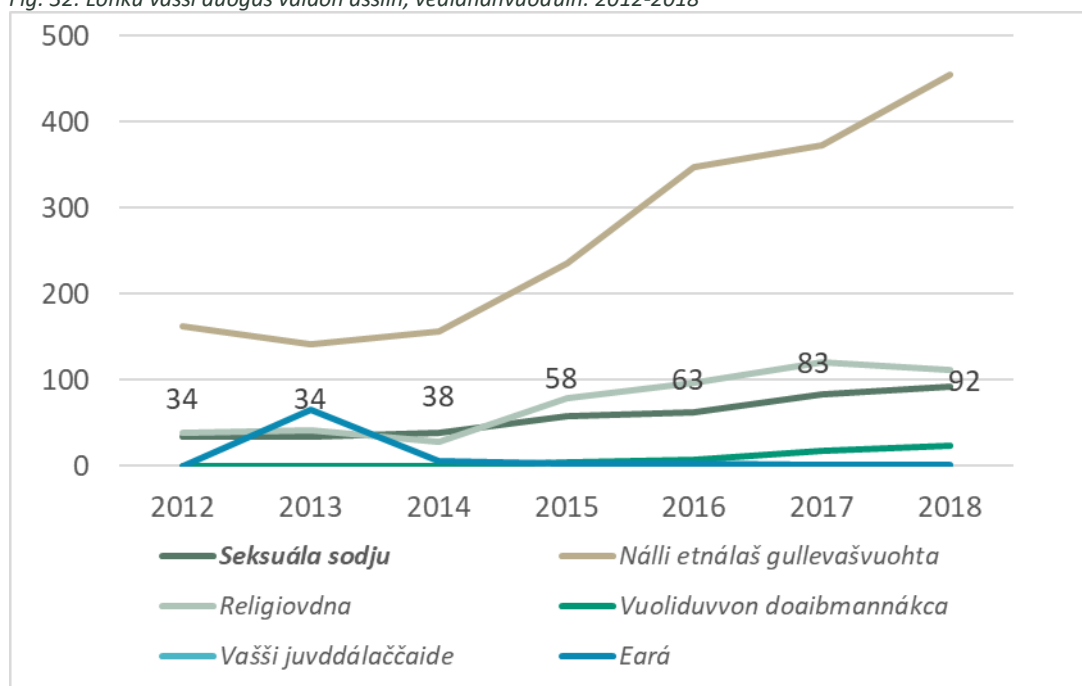
Persovnnalaš sihkarvuohta ja veahkaválddálášvuohta

Raporterejuvvon vaši vearddagut

2018`s ledje Norggas 624 politiijaraporttat vearddaguin mat raporterejuvvojedje vaši vuolggasajiin. Ledje 699 registrerejuvvon “vaši duogáš”, ja **92 politiija raporttas, seksuála sodju lei registrerejuvvon dego sivvan** (Našunála Politiijadirektoráhtta, 2019). Raporta logut leat lassánan maŋemuš jagiid. Dát ii dárbbáš mearkkašit ahte vaši vearddagut leat lassánan; sáhtta maid mearkkašit ahte dál váidet stuorát oassi áššiin. Eat sáhte lihkká hilgut ahte lea duohta lassáneapmi vaši vearddaguin.

Dasa lassin, dákkár áššiid sáhttet leat váidán bolesiidda muhto dat eai dáidde leat registrerejuvvon dego vaši veardáhkun politiija ášševuorkkás (Politiijadirektoráhtta, 2016). Ráđđehusa LGBTI doaibmaplána sisttisoallá doaimma mii váikkuha oktasaš definišuvdnii, ja oktasaš vaši vearddaguid rutiinnaid, buot Norgga politiija guovlluide.

Fig. 32: Lohku vaši duogáš váidon áššiin, vealahanvuoduin. 2012-2018

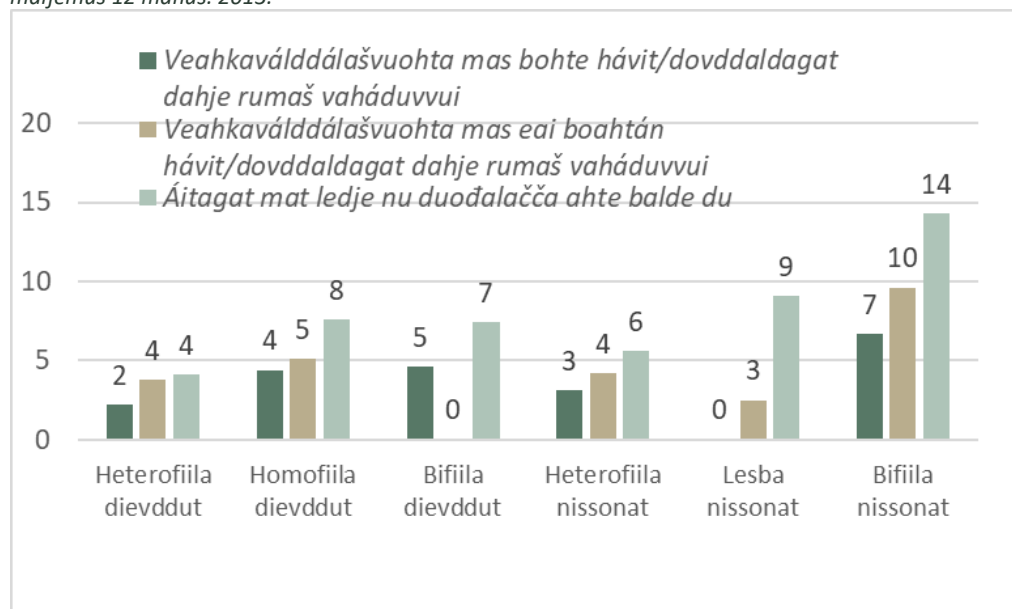

Veahkaválddálášvuoda vásihit

2013 eallin dilálašvuoda iskkadeapmi lesba, homo ja biseksuála olbmui, muitala ahte **biseksuála nissonat vásihit eanet veahkaválddálášvuoda go eará joavkkut** (Anderssen ja Malterud, 2013).

Homo ja biseksuála dievddut vásihit eanemus veahkaválddálášvuoda seksuála beroštumi dihtii
Seammá iskkadeamis, de jerrojuvvui oasálastiin geat ledje vásihan veahkaválddálášvuoda ja/dahje áitagiid jus sii doivo dat lei sin seksuála beroštumi dihtii. Gažaldat divvojuvvui dušše moaddásii nu ahte bohtosiid berre várrugasvuodain dulkot. **Homo ja biseksuála dievddut ledje dat geat dávjjimusat vávje ahte sin vásáhusa lei čatnasan sin seksuála beroštupmái.** 42% homo dievdduin (15 albmá) oaivvildedje dán, ja maid 33% biseksuála dievdduin (8 dievddu).

Fig. 33: Dievdduid ja nissoniid oassi, juhkon seksuála soju mielde, geat leat vásihan veahkaválddálášvuoda dahje áitagiid manemuš 12 mánuš. 2013.

Kvalitatiivvaláš dutkos čájeha ahte soames joavkkuide lea eanet vára go nuppiide.

Nuorra LGBT olbmuid orru leamen earenoamáš várra veahkaválddálášvuhtii bearrašis, ja mánggas dárbbasit liige veahki. Soapmásat vásihit hilguma, olggos bálkesteami dahje fysalaš dahje psykologalaš veahkaválddálášvuoda iežaset bearrašiin. Nuorra olbmot gain lea etnalaš duogáš, Sámi nuorat ja nuorra olbmot gain sohkabealleidentitehta vásáhusat leat earenoamáš hearkkit (Elgvin et.al., 2014; Grønningsæter ja Nuland, 2009; van der Ros, 2013).

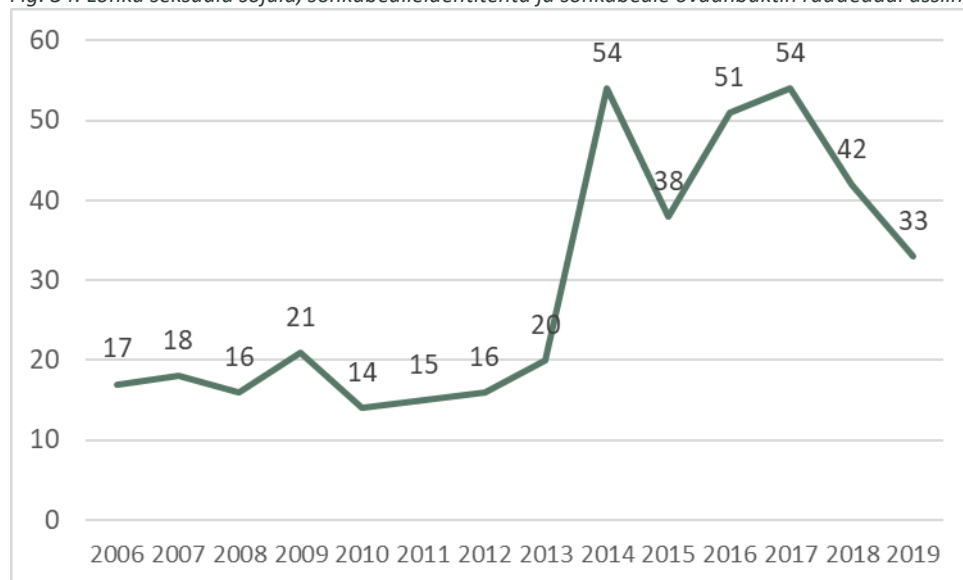
Vealaheami vásáhusat

Homo ja lesba olbmot vásihit dávjjiibut go biseksuála olbmot vealaheami barggus, mii sáhtta leat čatnon dasa ahte unnit biseksuála olbmot leat ráhpasat iežaset beroštumiid birra barggus (Anderssen ja Malterud, 2013).

Ráđđeaddi áššit dásseárvo- ja vealahusáittardeaddjin mii guoská seksuála sojuide, sohkaabealleidentitehtii ja sohkaabealle ovdánbuktimii

Dásseárvo- ja vealahusáittardeaddji [Likestillings- og diskrimineringsombudet] (LDO) gieđahalle **oktiibuot 409 ráđđeaddi áššiid mat guske seksuála sojuide, sohkaabealleidentitehtii ja sohkaabealle ovdánbuktimii gaskkal 2006 ja borgemánu 2019** i (logut vižžon njulgot dásseárvo- ja vealahusáittardeaddjis).

Fig. 34: Lohku seksuála sojuid, sohkaabealleidentitehta ja sohkaabealle ovdánbuktin ráđđeaddi áššiin. 2006-borgemánu 2019.

Vejolaš ahte lea hui unnán raporterejuvvon

Li leat vejolaš dadjat man ollu iešguđetlágan vealahanvuogit gávdnojit servvodagas go árvvoštallá LDO gulahallamiid. Leat ollu iešguđegelágan sivat manne olbmot váldet dahje eai váldde oktavuoda LDO:an, mii guoská earet eará omd. giellamáhttui, vuoigatvuoda dihtui ja maid diehtu ahte LDO ba gávdno ge. Leat maid buorit sivat doaivut ahte lea unnán dieđiheamit dán suorggis.

Referánssat

- Akin, D Akin, D. (2015) [Assessing sexual orientation-based persecution: a closer look at the Norwegian practices of asylum evaluation of homo and lesbian claimants](#) Lambda Nordica: Tidsskrift om homoseksualitet. 20, 1: 21-42
- Anderssen, N., ja Slåtten, H. (2008). [Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner \(LHBT-personer\). En landsomfattende representativ spørreundersøkelse, 2008.](#) Bergen: Bergena universitehta
- Anderssen, N., ja Malterud, K. (red.) (2013). [Seksuell orientering og levekår.](#) [Seksuála sodju ja eallindilálašvuhta]. Bergen: Uni Helse, Allmenntmedisinsk forskningsenhet.
- Anderssen, N., ja Slåtten, H. (2013). Holdninger til LHBT-personer 2008-2013. In N. Anderssen & K. Malterud (red.), [Seksuell orientering og levekår](#) (s. 121-148). Bergen: Uni Helse, Allmenntmedisinsk forskningsenhet
- Bakkeli, V., ja Grønningsæter, A.B. (2013). [LHBT i arbeidslivet. En kunnskapsgjennomgang.](#) [LGBT bargoeallimis. Diehtogeahčadeapmi]. Oslo: Fafo. Dáhtaviežžan 10/12-2019
- Bergstrøm, I.I. (2015). Skeiv, stolt og samisk. <http://kjonnsforskning.no/nb/2015/06/skeiv-stolt-og-samisk> [Queer, rámis, ja sápmelaš]. Kilden Kjønnforskning
- Blackless, M., Charuvastra, A., Derryc, A., Fausto-Sterling, A., Lauzanne, K., ja Lee, E. (2000). [How Sexually Dimorphic Are We? Review and Synthesis.](#) American Journal of Human Biology 2000 (12). Dáhtaviežžan 10/12-2019
- Blystad, H., Cugant, D., Kløvstad, H., Nilsen, Ø., ja Rykkvin, R. (2019). [Årsrapport 2018. Overvåkning av seksuelt overførbare infeksjoner og blodbårne hepatitter.](#) [2018 jahkásaš gozihan raporta seksuála njoammu infekšuvnnaide ja varra bokte njoammu hehpatihta]. Oslo: Norwegian Institute of Public Health. Dáhtaviežžan 10/12-2019
- Eggebø, H., Almlie, M., ja Bye, M. (2015) Skeiv på bygda. [Queer giliin]. Steigen: KUN
- Eggebø, H., Stubberud, E., ja Karlstrøm, H. (2018). [Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge.](#) [Eallindilálašvuodát queer olbmui sisafárrejeaddji duogážin Norggas]. Bodø ja Trondheim: Nordland Research Institute. Dáhtaviežžan 10/12-2019
- Elgvin, O., Bue, K., ja Grønningsæter, A.B. (2014). [Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper.](#) Revidert utgave. [Rabas lanjadagat; giddanan lanjat: LGBT etnalaš minoritehta joavkkuin. Ođasmahtton almmuhus]. Oslo: Fafo. Dáhtaviežžan 10/12-2019
- Feragen, K.B., Heggeli, C., ja Wæhre, A. (2019). Livssituasjonen for personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling i Norge. [Eallindilálašvuodát olbmuid riegádan sohkaalleovdáneami variašuvnnain Norggas]. Oslo: Oslo Universitehta buohcceviessu
- Fladmoe, A., Nadim, M., ja Birkvad, S.R. (2019). Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen. [Vašši ságat. LGBT olbmui ja eará minoritehta joavkkuid vásáhusat]. ISF-Rapport 2019:4. Oslo: Sosiála dutkan instituhtta
- Fladmoe, A. (2019). Hatytringer og hets på arbeidsplassen. Tilleggsanalyse til prosjektet «Erfaringer med hatytringer og hets blant lhbt-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen».

[Vašši sáгат ja vuortnuheamit bargosajis. Liige analysa prošektii “Vašši sáгат. LGBT olbmui ja eará minorigehta joavkkuid vásáhusat”]. Oslo: Sosiála dutkan instituhtta

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta (2016). [Trygghet, mangfold, åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020](#). [Oadjebasvuhta, mánggabealatvuhta, rabasvuhta. Ráđđehusa doaibmaplána vuosttildit seksuála soju, sohkabealleidentitehta ja sohkabealle ovdánbuktin vealaheami]. Oslo: Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta

Mánggaregionála dikšunbálvalus - eahpečielga sohkabeali ovdáneapmi (2014-2017). [Jahkedieđáhusat](#). Dáhtaviežžan 7/8-2019

Álbmotdearvvašvuodaieiseváldit (2015). [Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige](#). [Dearvvašvuhta ja dearvvašvuoda mearrideaddjit transolbmuide. Raporta transolbmuid dearvvašvuoda dilis Ruotas] Östersund: Ruota álbmotdearvvašvuodaieiseváldit

Grønningsæter, A.B., ja Haualand, H. (2012). [Usynlig og selvlýsende. Å være lesbisk, homofil, bifil eller transperson med nedsatt funksjonsevne](#). Oslo: Fafo

Grønningsæter, A.B. ja Nuland, B.R. (2009). [Lesbiske og homofile i Sápmi](#). [Lesbat ja homofiilat Sámis] Oslo: Fafo

Gustavsson, A. (2016). [Fra handling til identitet. Troverdighetsvurderingen i seksualitetsbaserte asylsaker](#). [Daguin identitehtii. Jáhkahahttivuoda árvvoštallamat seksuálávuođuštuvvon dorvoohcci áššiin]. Masterčálus: Oslo universitehta

Hegna, K., Kristiansen, H.W., ja Moseng, B.U. (1999). Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn. [Eallin dilálašvuodat ja eallinkvalitehta lesba nissoniid ja homofiila dievdduid gaskkas]. NOVA Rapport 1/99. Oslo: NOVA

Kantar TNS (2018). [Politiets innbyggerundersøkelse 2018](#) [Ássiid iskkadeapmi politiija bokte 2018]

van Lisdonk, J. (2014). [Living with intersex/DSD: An exploratory study of the social situation of persons with intersex/DSD](#). Netherlands Institute for Social Research. Dáhtaviežžan 25/4-2018

Lundberg, T.P., Hegarty, P., ja Roen, K. (2018) [Making sense of ‘Intersex’ and ‘DSD’: how laypeople understand and use terminology](#), Psychology & Sexuality, 9:2, 161-173. Dáhtaviežžan 22/6-2018

Løvold, A. (2014). [The silence in Sápmi – and the queer Sami breaking it](#). Masterčálus: Norgga arktálaš universitehta (UiT)

Politijadirektoráhtta (2016). [Anmeldelser med hatmotiv 2011 - 2015](#). [Váidagat áššiin vaššimotiivvain, 2011–2015].

Politijadirektoráhtta (2019). [STRASAK-rapporten. Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling 2018](#) [Váidojuvvon kriminalitehta ja politiija ránggáštusáššemeannudeapmi, 2018].

Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta (2014). [Factbooklet. Summary of Research on Living Conditions and Quality of Life for Lesbian, Homo, Bisexual and Transgender People in Norway](#). Tønsberg: Flisa Trykkeri

Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta (2017a). [Hvor mange er lhbtqi?](#) [Man gallis leat LGBTIQ?]

Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta (2017b). [Arbeidsliv](#)

[Bargoeallin]Dearvvašvuođadirektoráhta (2015). [Rett til rett kjønn – helse til alle kjønn](#). [Vuoigatvuohta rívttes sohkaelli – dearvvašvuohta buot sohkaelliide]. Oslo: Dearvvašvuođadirektoráhta

NRK (2017). [De første åpne homofile på Sametinget: -Kommet dit vi bør være](#). [Vuosttaš álmolaš homofiilat Sámedikkis: - joavdan gos gálgat leat]. Oslo: NRK

Roland, E. ja Austad, G. (2009). [Seksuell orientering og mobbing](#). [Seksuála sodju ja givssideapmi]. Oahppobiras guovddáš: Stavangera universitehta

van der Ros, J. (2013). [Alskens folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet til personer med kjønnsidentitetstematikk](#). [Vaikko makkárat. Eallin dilálašvuođat ja eallinkvalitehta olbmui sohkaelliidentitehta vásáhusaiguin]. Hamar: Dásseárvoguovddáš

Slåtten, H., Anderssen, N., ja Hetland, J. (2015). [Homo-related name-calling among Norwegian adolescents – harmful and harmless](#). Scandinavian Journal of Psychology 2015 (56), 708-716. Dáhtaviežžan 13/6-2018

SSB (2010) [Seksuell identitet og levekår. Evaluering av levekårsrelevans og datafangst](#). [Seksuála identitehta ja eallin dilálašvuođat. Evalueren eallindilálašvuođaid ja dáhta čohkken relevánsas] Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå [Statistálaš guovddášbyrå]

SSB (2019). [Ekteskap og skilsmisser](#). [Náittosdlit ja earráneamit] Dáhtaviežžan 25/2-2019. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå [Statistics Norway]

Stubberud, E., Prøitz, L., ja Hamidiasl, H. (2018). [Den eneste skeive i bygda? Unge lhbt-personers bruk av kommunale helsetjenester](#). [Áidna homo gilis? Nuorra LGBT olbmuid geavahus suohkan dearvvašvuođa balvalusain]. Dáhtaviežžan 10/12-2019. Steigen: KUN

Stubberud, E. ja Akin, D. (2018). [Alene og skeiv. En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak](#). [Queer ja okto? Oktonas vuolleahkásaš dorvoohccit lhbt identitehtain fuolahus- ja dorvoohcciguovddážiin]. Steigen: KUN

Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta

Bufdir.no

Lhbtigtall.no

Lhbtig.no